

MENTOR

DIJAŠKI LIST

DEVETNAJSTO LETO

III

*V tem zvezku sodelujejo /
Janko Mlakar / Dr. Fr.
Jaklič / Antón Sovrè / I.
Dolenec / J. Jalen / Drakoš
/ Dr. L. Sušnik / Volkun
Belopoljski / Vladimír /
Bogo Pleničar / Crassus*

Vsebina III številke.

	Str.
Janko Mlakar / Spomini	49
Volkun Belopoljski / Jesenska slika	52
Dr. Fr. Jaklič / Vince te ipsum	53
Antón Sovrè / Pismo o Slovenski čitanki in sloynici za prvi razred srednjih in sorodnih šol	55
Volkun Belopoljski / Večerna	58
I. Dolenc / Med Slovaki	59
J. Jalen / Pod stropom neba	63
Drakoš / Šolska naloga	64
Dr. L. Sušnik / Narodna propaganda v francoskem slovstvu	65
Obzornik /	
Knjige in časopisi	67
Literarni pomenki	67
Človek in narava	68
Slovanski vestnik	69
Sola in dom	69
Dijaški šah	69
Zabavni kotichek /	
Meyeriada	70
Drobiž	70
Crassus / Nugae latinae	72
Križaljka	72

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. / Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. / Rokopisi se ne vračajo. / Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5. / Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati vso naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič, izdaja Prosvetna zveza (dr. Jakob Mohorič), tiska »Slovenija« (predst. Albert Kolman, Ljubljana, Celovška cesta 61). / Celoletna naročnina za dijake Din 30.—, za druge in zavode Din 40.—. Posamezna številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. / Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. / Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastoj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Janko Mlakar / Spomini.

»Lacrima«.¹

Imel sem navado, da sem vselej, ko sem šel v šolo, segel staršem v roko. Mati mi je dala navadno še kak krepak opomin, oče me je pa komaj pogledal, tako je bil zaposlen ali s škarjami ali s peresom. Tisto jutro pa, ko sem šel prvokrat v gimnazijo, mi je dal tako dolg nauk, kakor ga nisem ne prej ne slej slišal iz njegovih ust.

»Poslušaj in zapomni si dobro, kar ti bom povedal! Enkrat sem šel zaradi tebe v šolo, pa ne pojdem nikdar več. Enkrat bom zate plačal šolnino, pa je ne plačam potem nikdar več. Nihče te ne bo priganjal k učenju in nihče te ne bo več tepel. Toda, ako ne boš zdelal, pojdeš na Graben čakat odpustnice, potem se pa greš čevljarstva učiti.«

»Se greš čevljarstva učiti!« Tako so strašili lene in neubogljive otroke. Nikdo ni žugal s krojačem, mizarjem ali s kakim drugim rokodelcem, ampak vedno le s »šuštarjem«. Gotovo je moral biti takrat čevljarski stan zelo zaničevan, da mi je oče z njim zapretil. Dandanes seveda, ko se elegantna dama pričinja pri čevljih, se je dvignila z veljavo čevlja tudi veljava čevljarja.

»Se greš čevljarstva učiti!«

Te besede so me potem spremljale celo leto, a ne le besede, marveč tudi slika čevljarskega učenca, ki sem ga poznal.

Bil je suh in slaboten, ker ga je mojster bolj s kneftrno hranil, kakor s kruhom. Cel dan je moral pestovati otroka, ki je bil po obrazu poln krast in je venomer jokal.

Kakor nalašč sem ga na tisti prvi poti v gimnazijo srečal na pragu. Bil je ves bled in prepadel, kakor od prejokane noči. Imel je v naročju otroka, ki je bil ves nesnažen in krastav.

Kar zazeblo me je pri tem pogledu in med potjo v šolo sem v duhu

¹ Solza.

romal na Šmarno goro in vzdihnil: »Ljubi sveti Anton, pomagaj mi in varuj me pred čevljarji!«

Ko stopim v prvo c, so si fantje med vpitjem in preprirom izbirali prostore. Ker sem mislil, da nas bo razrednik premestil, sem sedel kar nekam v sredo k oknu. Soba je bila velika in svetla. Kljub temu, da nas je bilo v razredu 76, smo imeli za klopni še toliko prostora, da smo v odmorih lahko vsi prisostvovali kot priče slučajnim dvobojem. Razred je bil že polnoštevilno zbran; videl sem pa skoraj same neznane obraze. Med vsemi je imel samo eden kratke hlače, ki so bile v gimnaziji znamenje gosposkega stanu. Sedel je mirno z obrazom človeka, ki je nekam zašel, kamor ne spada. Bilo mu je nerodno zaradi hlač.

Takrat so otroci tistim, ki so bili kratko oblečeni, radi nagajali, da imajo petelinčkove hlače. Zato je bila vroča želja vsakega dečka, priti kmalu do dolgih hlač. Navadno so jih dobili v desetem letu ali pa pri odhodu iz ljudske šole v srednjo šolo. Samo gosposki so nosili kratke hlače še v prvi, tisti pa, ki so imeli posebno sitne matere, pa še celo v drugi.

Naš kratkohlačnik je bil sin profesorja Kermavnerja. Njegova starejša brata sta hodila v a, on je pa kot navdušen Slovenec hotel na vsak način v slovenski oddelek med »kmete«. Tisti teden po pričetku šole je imel gotovo doma z materjo hud boj, v katerem je slavno zmagal. Osmi dan je že prišel v šolo z dolgimi hlačami.

Najbolj smo bili radovedni, kakšne profesorje bomo dobili. Nekaj repentov je stalo pri vratih in čakalo. Naenkrat se vsujejo v sobo in zaloputnejo za seboj vrata.

»Fantje, Šega bo razrednik. Že gre.«

In takoj nato je prišel z dolgimi, mogočnimi koraki. Šum je ponchal, kakor bi trenil. Spoznali smo, da smo prišli v krepke roke.

Šega je bil še mlad suplent, velike močne postave in nekoliko gizdav. Imel je skrbno počesane lase in brke iste barve. Ker se ni nikdar prijel ne za lase ne za brke, smo ga obsodili, da vse skupaj, kar je tako negoval, ni njegova last. Zdi se mi, da smo mu v tem delali krivico. Kar se pa tiče črne barve, je bila najbrže res umetna, ker je še čez dvajset let ostala nespremenjena.

Radi ga nismo imeli, pač pa smo se ga bali. Pozneje pa, ko smo ga izgubili, smo mu bili hvaležni, da nas je trdo držal. Naučili smo se pri njem res veliko, zlasti latinskih in grških besed. V prvi smo ga imeli za latinščino, nemščino in slovenščino, v tretji in četrti pa za oba klasična jezika.

Besede je vedno spraševal z nekim posebnim veseljem. Ako nisi znal prve, je še potrpel; druge pa že ni prenesel. Komaj si se zavedel, si že sedel, seveda za šestico bogatejši. Moj sosed jih je dobil v dveh tednih šest. Dokler jih je imel samo za »en groš«, se še ni posebno vznemirjal; ko je pa dobil šesto, je bridko zastokal: »Že spet!«

Koliko sem jih jaz dobil, ne vem, kako sem se pa nekoč rešil poraza, se še dobro spominjam. Takrat bi me bila skoraj pokopala beseda »lacrima«.

Bolezen v tretjem razredu mi je pustila precejšnje posledke na živcih. Pa takrat še nisem tega vedel, ker so živci moderna iznajdba. Večkrat so se mi tresle roke in noge, zlasti če sem bil razburjen. Ker sem bil pa skoraj vedno razburjen, kadar sem bil v šoli vprašan, so se mi ob taki priliki vselej roke tresle. Prizadeval sem si, posebno zaradi sošolcev, da bi se premagal, pa sem s tem le dosegel, da sem se še bolj tresel. Godilo se mi je pač podobno kakor človeku, ki rad zardi.

Profesorji se za to moje tresenje niso zmenili. Morda so si ga razlagali

kot posledico bojazni. Šele v šesti me je profesor Repušnik vprašal, če sem »nervozen«. Ker sem smatral to za napako, sem jo kar utajil.

Dandanes seveda ravnaajo ljudje prav obratno. Koliko nerednosti in nerodnosti se pač opravičuje z nervoznostjo! Ako sem se kdaj kaki ljubeči mami pritožil čez njeno hčerko, sem takoj slišal: »Oh, gospod profesor, pa res ni poredna. Samo nervozna je tako.«

Jaz sem pa v svoji neumnosti hotel biti rajši strahopeten, kakor nervozen.

V takem razburjenju se mi je potem tudi večkrat jezik zatikal, posebno, če sem se bal, da ne bom mogel kake besede izgovoriti. In prav to se mi je zgodilo pri »lacrimi«.

»Solza?« me je vprašal Šega. »No, ali bo kaj?«

»La... la... la...«, jecal sem ves v strahu, kdaj bom slišal trdo besedo »sedite!«

»Lalala, saj niste pri petju,« se je zasmel profesor in ves razred je bušil v smeh. Meni je bilo pa hudo, da bi se bil najrajši razjokal, če bi me ne bilo sram. Pretila mi je šestica in za njo še druge. Kar videl sem jih pred seboj v dolgi vrsti, na koncu pa je stal ubogi blede čevljarček z nesnažnim otrokom v naročju...

To me je spravilo skoraj v obup. Poskusim še enkrat in šlo je.

»Lacrima«.

Nato sem povedal še nekaj besed in prevedel nekoliko stavkov. Šlo je vse gladko, brez napake, samo pri »lacrimi« sem vselej obtičal in plašno pogledal na kateder.

Šega je pa sedaj že vedel, pri čem je.

»No, saj znate,« je rekel blagohotno. »Le počasi govorite in bati se ne smete, pa pojde.«

Iz prve in druge mi je ostala, kar se tiče mojega razmerja do Šege, samo ta nesrečna »lacrima« v spominu. Splošno sem imel pri njem vedno povoljne rede; za odlične se pa itak nisem potegoval, ker sem bil vedno z malim zadovoljen.

Iz tretje in četrte, ko je imel tudi grščino, se pa že bolje spominjam, kako so včasih letele strele po razredu. Pri latinščini nas ni posebno zmerjal; kvečjemu če je padla kaka »lenoba« ali priletel kak »osel«. Toliko huje je pa vršalo pri grščini, pri kateri je bil učni jezik nemški. Zdi se mi, da so mu šle nemške psovke bolj od srca, kakor slovenske.

Poklical nas je celo vrsto pred klopi, da smo stali od okna do vrat. Nato je pa začel spraševati besede. Če nisem znal dveh ali treh, sem bil že zapečaten.

»Fauler Tusch, marsch hinein!«²

Ta psovka se mi je zdelo zelo nespametna. Ako sem jo prevedel v »gnilo sukno«, nisem vedel z njo kaj početi. Mi smo se včasih zavodo krepko zmerjali, tako nesmiselnih izrazov pa nismo nikdar rabili.

Tudi priimka »Schafskopf« nisem izprva razumel. Ko mi je prvič tako rekel, sem mislil, da me je pohvalil. »Ovčja glava«, to se mi je zdelo nekaj čisto dobrega in lepega. Saj smo se učili v živalstvu, da je ovca krotka in koristna žival, glava pa je itak najplemenitejši del telesa.

Ko sem pozneje pri neki priliki avco natančneje opazoval, sem prišel do spoznanja, da »Schafskopf« ni ravno »epiteton ornans«.³

Najrajši pa je Šegac, kakor smo mu splošno rekli, zmerjal v potencah.

² »Gnilo sukno, noter!«

³ Časten naslov.

Kolikokrat sem pač slišal, da sem »Quadratesel« ali »Kubikochs«, nikdar pa, da bi bil »Kubikesel« ali »Quadratochs«. Dobavljal nam je torej osle po kvadraturi, vole pa po kubaturi. Kadar je pa njegova ogorčenost prišla do viška, nam je zabrusil v obraz nosoroga, tega pa na stoto potenco. (Je vsaj kaj izdalo.)

»Rhinoceros zur hundertten Potenz,« je zakričal na ves glas in se potem vselej globoko oddahnil. Gotovo se je moral zelo truditi, da je tako zver spravil iz sebe.

Toda teh »laskavih« priimkov nismo Šegi prav nič v zlo šтели, ker smo vedeli, da so le nekaki strelovodi, ki so vsrkavali vase njegovo jezo. Pač pa smo mu hudo zamerili neko drugo zadevo.

Ako se prav spominjam, smo bili v četrti, ko se je Šega oženil. Po poroki je šel za osem dni na ženitovanjsko potovanje menda v Tacen pod Šmarno goro. Tisti teden smo se tako dobro imeli, da bi mu bili privoščili cel mesec in še več dopusta za medene tedne.

Našemu razredniku je pa skoraj gotovo postalo dolgčas po njegovi četrti c in primahal jo je v šolo že sedmi dan, to je v soboto. Mi smo se pa že veselili, da pojdemo ob enajstih domov, ker smo imeli zadnjo uro grščino. Bali se pa nismo nič, čeprav nismo bili pripravljeni. Trije so mu pred uro častitali, in tako smo bili uverjeni, da »novoporočenec« ne bo spraševal.

Lahko si mislite, kakšna ogorčenost je zavladata v razredu, ko je Šega vzel katalog v roke in začel v zahvalo za častitke spraševati, kakor da je bil že prejšnji dan v šoli, ne pa v Tacnu na ženitovanjskem potovanju. Trinajstkrat je zaklical »dritte« in trinajst fantov je šlo v klop s temnimi obrazi in z gnevom v srcu.

Tega žalostnega dogodka bi si morda ne bil tako dobro zapomnil, če bi jih bilo samo dvanajst. Ker jih je bilo pa prav trinajst, mi je ostal dobro v spominu. Trinajsti sem bil namreč — jaz.

Sploh je bil profesor Šega kakor črnosiv oblak, ki grozi s točo, pa se naposled polagoma razblini, ne da bi bil kako škodo napravil.

Celo leto nam je žugal (Šega, ne oblak): »Wart's Leute, ich werde euch petschieren,«⁴ koncem leta je pa rad prizanesel, da je fant le dobro voljo pokazal in vsaj nekaj znal.

Ko sem potem v peti dobil namesto njega Kermavnerja, nisem Šege samo spoštljivo pozdravljal, marveč tudi hvaležno...

(Dalje.)

⁴ »Čakajte ljudje, jaz vas bom pritisnil!«

Volkun Belopoljski / Jesenska slika.

Tiho teče ob gozdiču reka,
v medlih žarkih se iskri gladina
in drevo zrcali in človeka,
ki ob njej samotna vodi ga stopinja.

Tiho rdeče listje trepetaje
pada v vodo, ko zamaje
dih jesenski žalostne vrhove
in vzbudi v njih tajnostno šumenje:
»Kratko, kratko je življenje...«

Človek sklonjen misli na grobove.

Dr. Fr. Jaklič / Vince te ipsum!

I. Kaj je človek? Kakšno bitje je?

Na to vprašanje odgovor pač ni težak: človek je telesno-umsko bitje. Ako pa hočeš pogledati globlje, se odpro pred teboj zagonetne globine in skoraj je ni večje uganke, kot je človek. Raznolike in občudovanja vredne lastnosti in zmožnosti so v nas in z njimi moremo izvrševati čudovita dela. Hkratu pa vidimo in v sebi neprestano doživljamo nasprotje med svojimi zmožnostmi in težnjami, ki druga drugo ovirajo in devajo v sužnost. Bedno in nesrečno bitje lahko postane človek zavoljo te neprestane in trdovratne borbe v lastni notranjosti.

Že bežen pogled vase nas uveri o tej trditvi.

Kje je kaj tako lepega in vzvišenega, kot je človekov um? Um nas dviga nad čas in nad prostor v kraljestvo resnice, nadtvarnosti in večnosti. Z umom prodira znanstvenik v najgloblje tajnosti narave in njenih zakonov in spoznava bistva in odnose. Um je kakor žarka luč, kateri se trajno ne more nič ustavljati. — Čudno pa, kako se da ta odlična zmožnost človekova ponižati, usužnjiti in zlorabljati. Glej ga, propalico, kako vztrajno in naporno razmišlja, kako bi izpeljal svoje črne naklepe na tujo in tudi na lastno škodo! Največji zločinci so mnogokrat dolgo časa razglabljali s svojim umom, kako bi dosegli svoje pogubne namere.

Ali pogledjmo na človeško voljo! Svobodna je naša volja, torej je kraljevska zmožnost, ki se ne da nobeni velesili premagati in prisiliti k čemu, česar sama noče. Tesna ječa in težki okovi pač lahko vklepajo in vklonijo telo, volji pa ne morejo vzeti njene svobode. — Kako šibka in slabotna pa lahko postane naša volja! Majhna priložnost, bežna skušnjava, mala nepredvidnost, nebrzdan pogled: pa vsa moč volje preneha in človek postane kot Samson, premagan in sramotno ponižan od Filistejcev. Danes napravi človek trden sklep, jutri mu je pa že nezvest. — In še več, volja ni le šibka, ampak se lahko tako izprevrže in izmaliči, da se peha in žene za zlim. Strasti lahko vprežejo našo svobodno voljo v svoj sramotni voz in vlekla ga bo z neverjetno žilavostjo in silo.

Podobno je z našim telesom. Lepo in zares mojstrsko je to delo Modrosti in Lepote in v človeškem telesu so sile, ki so zgradile orjaške piramide ob molčeči Sahari in novodobne nebotičnike sredi vrveža velemest. — Toda kaj je hkratu bolj šibko in nebogljenost, kot je človeško telo? Pomislimo na otroško dobo, na bolehnosti in boleznih, na starost in na neznatne vzroke, ki priključijo smrt! — In prav to telo zna postati brezobziren upornik, ki se protivi duši in hoče izsiliti poniževalno pokorščino od nje; duša ni nikoli varna in dovolj oprezna pred njim.

Že od pradavnine je to nesoglasje v naši notranjosti sililo mislečega človeka k razglabljanju in v raznih časih so iskali različnih razlag. Nekateri so trdili, da ima človek dve duši, ki se medsebojno napadata in ovirata; drugi so zopet menili, da človeka držita v oblasti dve višji zunanji sili, dobra in zla, in ga izrabljata vsaka zase; bramanci pa pravijo, da je človek že vsaj enkrat poprej živel in v tem življenju nosi posledice svojih prejšnjih dobrih ali pa slabih dejanj.

Šele božje razodetje nam daje odgovor o notranjem nesoglasju v človeku: zaradi prazadolženja prvih staršev je prišel v človeško naravo nered; prej je bilo telo podložno duši, nižje teženje pokorno višjemu, po prvem

padcu pa telo poželi zoper duha in zoper teženje plemenitejši strani v duši se oholo dviga živalsko poželenje.

II. Kakšno dolžnost ima torej človek?

Že iz prejšnjih odstavkov je jasno, da n. pr. ni pravilna zahteva Rousseau-a (Rusója) in njegovih somišljenikov, češ da je človek v svoji naravi vsestransko dober in ga je treba le pustiti, da se njegove zmožnosti in njegova nagnjenja nemoteno razvijajo; naloga vzgoje in samovzgoje bodi torej samo to, da odstranjuje zunanje moteče in kvarne vplive na dovzetno dušo.

Ni tako. Lastna žalostna skušnja in pogled na sodobni svet in na človeško preteklost nam govori o neredu in sporu v človekovi naravi. Zato je pa naloga vsakogar, da pomaga svojim dobrim težnjam do zmage nad slabimi in pogubnimi težnji in hotenji. Torej se mora človek brzdati in premagovati.

Zato je najprej potrebno samospoznanje, v katerem se zavemo svojih slabih in nevarnih strani; potem se pa lotiti težkega in naporenega boja zoper nje, kajti potrebno se je zavedati tudi tega, da za samobvladanje ni zadosti en sam trden in možat sklep, marveč mora temu sklepu slediti vztrajna in neprestana vaja (askeza) v urejanju lastne osebnosti. »Kdor hoče za menoj iti, naj zataji samega sebe!« nam govori Učenik. Že v poganstvu so nekateri spoznali neizbežno potrebnost neprestane samoodpovedi.

Iz tega se pa tudi že vidi neresničnost in lažnjivost očitka, češ, da je samopremagovanje, askeza, sovražna človeški naravi. Prav narobe je res: samoodpoved hoče samo zavirati in odstranjevati to, kar je v človeški naravi slabega in kvarnega, ter urejati to, kar je v njej neurejenega. Samopremagovanje je torej nekaj edino pametnega in smotrenega, nekaj neizogibno potrebnega.

Ali je viničar sovražnik trte in njenih plemenitih sadov, ko ji obrezuje nepotrebne in kvarne poganjke in jo priveže h kolu, da lepo in pravilno raste? Ali hoče plevica škoditi njivi in njenim pridelkom, če trebi plevel? Ali ni brusilec diamantu samo koristil, ko mu je z napornim piljenjem in brušenjem dal lepo, pravilno obliko in žlahten blesk?

Samozatajevanje odstranjuje le nered in nepravilnosti, ki so v naši naravi že zaradi grešne odločitve naših praroditeljev in so se potem še te nepravilnosti po zlih dejanjih naših bližnjih in daljnjih prednikov še stopnjevale in povečale. Vsakdo namreč poddeduje po svojih starših, dedih in pradedih telesna in dušna svojstva, dispozicije, ki so dobre ali zle, in ga nagibajo ali k lepim ali pa h grdih dejanjem.

Prav tako so naša prejšnja dobra ali slaba dejanja pustila v nas dobre ali slabe dispozicije.

Oni poznavalec človeške narave je torej imel prav, ki je dejal: »Samo toliko boš napredoval, kolikor si boš delal silo.« Vsaka protivna trditev je le beg pred resnico, ki res da ni sladka in prijetna, toda je v njeni trpkosti zdravilna moč. Saj zopet lepo pravi Učenik: »Vzemite nase moj jarem in našli boste mir svojim dušam;« tisti srčni mir, po katerem hrepeni vsako človeško srce. Ta mir je torej šele kupnina za mnoge borbe in zmage nad temnimi in grozečimi stranmi naše zagonetne notranjosti. Kako prevažna je ta resnica in koliko bi nam mnogi in mnogi mogli povedati o njej! Šele po mnogih zmotah in zablodah so jo spoznali.

Kaj je torej tudi tvoja naloga, mladi prijatelj? To, da opazuješ in proučuješ samega sebe, svoje padce in svoje napredovanje v dobrem, potem pa tudi vzroke temu napredku in tem duhovnim porazom. Zavedi se, kaj ti je še posebno nevarno!

Potem pa pojdi kot silen junak na boj zoper zlo, ki je v tebi! Tako šele boš zmogel in vreden, da boš šel v borbo tudi zoper zlo, ki je zunaj tebe. Obvladaj se, vince te ipsam!

Antón Sovrè / Pismo o Slovenski čitanki in slovnici za prvi razred srednjih in sorodnih šol.

Spoštovani gospod urednik! Obljuba dolg dela, to je res, vendar bi se jaz v svojem primeru skoraj da rajši potuhnil in ostal dolžan, ko pa izpolnil, kar sem lahkomišlno obljubil. Lahkomiselno, da, kajti mislil sem, da mi bo lahko premuzniti se med Skilo in Karibdo — Skila ste Vi, Karibda moji trije sovprežniki — ter napisati nekaj, ob čemer bi bil volk sit in kozli celi (volk ste Vi itd.), sedaj pa vidim, da sem se krvavo urezal. Zvijam se in zvijam, od vsakega lasu mi visi kaplja potu, da bi se moral smiliti še tako »okrotnemu« sreu. Saj govoriti o smernicah in načelih, ki smo se jih držali pri sestavljanju knjige, bi mi menda še ne bilo pretežko, ker smo jih do dobra presejali, preden smo se lotili dela: hudo je le, da Vaša radovednost želi, naj Vam izdam tudi kaj nadrobnega iz naše delavnice, kaj takega, po čemer bi bilo mōči soditi o kakih posebnih lastnostih, čudi, sitnostih in drugih značilnostih poedinih sodelavcev, mene seveda ne izvzemši. To je tisto, vidite, česar se bojim. Sokratu so dali strupa piti, ker je govoril resnico, nekemu drugemu so razbili iz istega razloga gosli na glavi. Kaj in kje bi meni, če bi vse povedal, ne vem, gotovo je le, da bi treskalo. O pač, vem, kako bi bilo, ko bi prvo nedeljo popoldne po objavi svojega hudóbnega pisanja ves zasopel odpiral vrata v sobo gospoda Jakoba, pri katerem se shajamo k delu: muhasti Tonček, svojega imena Prvi, bi prežal z naperjenim dežnikom ob podboju, trdnó odločen, da mi prepahne sigajoči meh, ko ga pomolim predenj. Poleg njega, nekoliko bolj zadaj, bi stal gospod Jakob z najtežjim foliantom svoje tisočglave knjižnice, da bi ga sprožil name, ako bi se Tončku ne posrečilo, zrušiti me ob prvem naskoku. Gospod Mirko je dostopen sicer nežnejšim čuvstvom, odkar ima sina, vendar bi tudi on ne poznal usmiljenja: jeznó bi se mu bliskali naočniki in hitro bi umeknil iz mojega sežaja »škrnicelj«, v kakršnem prinaša potvic, piškotov, španskih vetróv in podobnih poslastic, samó da bi jim jaz ne mogel blizu. To bi bilo, da po pravici povem, zame najhujša kazen, kajti njegova prva in vsekakor boljša polovica umeje take oblizke pripraviti tolikanj okusno, da jih sama sveta Marta v Betaniji ni pekla otrej. Zategadelj si bom v naslednjem še premislil in o drugem delu svoje oblube bržda previdno molčal ter tvegaj rajši zamero pri Vas, gospod urednik, ki z Vami ne pridem tolikokrat v tako tesne stike kakor s svojimi sestavljavci.

Misel, da bi bilo prav in potrebno, začeti s sestavljanjem novih učnih knjig za slovenščino, se je porodila v glavah mojih treh tovarišev, samih absolventov ljubljanske slavistične šole, in bil je pač le slučaj ka-li, da so nateknili ravno mene za četrto kolo pri vozu. Bodi to, kakor že hoti, tudi četrto kolo se je izkazalo za potrebno, ker je z ostalimi vred čutilo neogibno nujnost, da bodi materin jezik v šoli osrednji predmet, ki združuj ves pouk okoli sebe in mu dajaj vsevdilj srkati iz svojega živega studenca. Njegova naloga potakem ni samo v tem, da posreduj pridobivanje snovnega jezikovnega znanja, temveč še prav posebno v tem, da gôji v učencih osebnostno rast in jim širi obzorje razen v umski tudi v nravni in estetski smeri. Dosegal je manjkalo pouku slovenščine v nižjih razredih prave, vsaj okvirne enotnosti v učnem postopanju, najsi bo že pri obravnavanju slovniske snovi, najsi bo pri obdelovanju čtiva in pri pismenih vajah. Posledica je bila, da je bil uspeh neenak in pomanjkljiv in da pogosto ni stal v pravem razmerju do truda. Težave v poučevanju na podlagi dosedanjih knjig pa so se pojavile zlasti po uvedbi novega učnega načrta, ki postavlja i v splošnem i v nadrob-nem tolikšne zahteve, da jim je mogoče v vsem obsegu ugoditi le z novim, posebej v ta namen prirejenim orodjem.

Ker zahteva učni načrt v svojih splošnih načelih, da se navajaj učenec k spoznavanju važnih kulturnih pojavov svojega naroda in njihove zveze z drugimi, predvsem slovanskimi narodi, pri čemer se polagaj posebna važnost na vzgojo v smislu nacionalne zavesti in človeškega oplemenitovanja značaja, smo pri izbiri snovi čuječe pazili na to, da ni prišlo v knjigo nič takega, kar bi utegnilo ovirati ljubezen do naroda, domovine, narave in nra-vega življenja, ampak le tako, ob čemer je moči to ljubezen še podžigati in razplamtevat. Ne glede na to, da so po vsej knjigi raztresena berila rodoljub-nega in etičnega značaja, obsega čitanka še posebno, obširno domovinsko sku-pino, ki naj vzbujaj dijaku že v prvem razredu ljubezen do rodne grude, do naroda, do Koroške in Primorske, do velikih mož (Slomšek, Sava, Stross-mayer) in do naše preteklosti. Za pospeševanje človečansko plemenitega čuv-stvovanja dijakovega smo namenili zlasti berila v materinski in socialni sku-pini, ki naj bi pomagali graditi dvoje najglobljih temeljev nravnostnega živ-ljenja, to je, ljubezen do matere in sočutje s sočlovekom. V skupini za božič in veliko noč opozarja knjiga na nravni prerod iz religioznih osnov, skupina o življenju pa ponazarja nekatere prav škodljive napake in razvade, n. pr. popivanje, laž in lenobo, ki naj se jim dijak že kar odkraja ogiblje, ter skuša zbujati zanimanje za važne življenske in kulturne pojave, kakor so delo za mir, svoboda, sloga, ljubezen do knjige in drugo podobno. Le-tu je nakazana tudi snov za razne šolske proslave, narodne praznike, opombo velikih in za domovino zaslužnih mož ter za treznostne, mirovne in materinske dneve, s katerimi skuša šola vzgojno vplivati.

Novo v knjigi je to, da smo prideli za olajšavo oziroma za usmeritev pri obdelovanju čtiva pod večino beril besedno in miselno razlago, ponekod tudi razčlemba. V zvezi s čtivom smo označili v kratkih opredelitvah slov-stveno vrsto basni, legende in narodne pesmi. Besedna razlaga ima namen, bogatiti in poglobljati dijačku jezikovni zaklad, miselno tolmačenje pa osvet-ljuj s primernimi vprašanji vsebinsko pojmovanje beril. Dodali smo mnogim sestavkom tudi po eno ali več vaj, pri čemer smo imeli v mislih zlasti prebu-janje domišljije, ki se razvijaj ob obnavljanju, predelavanju in razširjevanju prebranih sestavkov. Na ta način smo nabrali za šolske in domače pismene vaje kakih osemdeset naslovov, navodil, mígljajev itd. Pri poedinih odlomkih opozarja knjiga tudi na primerna dela, ki naj jih bere dijak v celoti.

Da bi omogočili lahko, jasno in izrazito čitanje z enotnim knjižnim naglasom, smo opremili manj znane in pa take besede, ki se najčešče nápak izgovarjajo, z naglasnimi znamenji, in sicer z ostrivcem, s krativcem ali s strešico. Poudariti moram izrečno, da ti znaki ne označujejo povsod samo mesta poudarku, ampak da jim je pogosto glavni namen prikazati kvaliteto poudarjenih samoglasnikov: saj se ravno z zanemarjanjem kvalitete slovenski izgovor najhuje kazi. Učenec mora brezpogojno ločiti med vokalno kvaliteto v »kôt« in »kót«, »kònj« in »kónj«, »svèt« in »svét« itd. Nad našimi pogostimi in tuintam bajè »čudnimi« poudarki, se, kakor je slišati, nekateri spotikajo. Gorenjcu je preveč dolenjskega naglasa, Dolenjcu gorenjskega, Štajercu pa obojega. Zabavno pri tem je, da marsikomu marsikak naglas ni všeč, ker ga smatra za dolenjskega, dasi je v resnici gorenjski, drugi spet odklanja katerega, češ, da je gorenjski, pa je v resnici dolenjski. Le-tu ne morem reči drugega, ko da smo se opirali pri določevanju na znanstvene izsledke slovenistične vede, ob tem pa nikakor ne trdim, da se ni vtihotapila nikjer nikakšna netačnost, nedoslednost ali napaka. Kjer se je, jo bomo skušali prihodnjič iztrebiti, v glavnem pa mislimo, da smo vklado za pravilno čitanje le položili

in upamo, da se bodo začeli sadovi v kratkem kazati. Pospeševalo bo našo namero zlasti to, da bo uvedel, kolikor mi je znano, ljubljanski radio za ljudske šole vaje v pravorečju in pravilnem čitanju. Takih vaj smo tudi mi prideli nekaj kot dodatek k svoji čitanki. Seveda bi biló tu nujno potrebno, da bi imeli zanje fonografske posnetke, ker je celo temu ali onemu učitelju kljub poznavanju teorije težkó vselej pravo zadeti. Ob prvem zagonu smo mislili na to, da bi sploh vso čitanko opremili s pravorečnimi znaki. No, tako besedilo bi imelo podobo — če že ne s slanino naperjenega zajčjega hrbtá, pa vsaj bohoričice v pokvarjeni izdaji. Zategadelj smo prvotno namero opustili.

Kar se dostaja obdelave slovnškega gradiva, smo pouk vsekakor olajšali s tem, da smo zbrali in priključili čitanki le snov, ki je določena po učnem načrtu in za prvi razred neobhodno potrebna. Razporejena je sicer sistemati-

sko, vendar pa s tem ne mislimo določevati vrstnega reda, v katerem se jêmlji, ker se je treba vsekakor ozirati na koncentracijo s poukom srbohrvaščine, latinsčine in francoščine. Slovniški primeri ne rabijo zgolj za osvetlitev danega pravila, ampak skušajo biti po induktivni metodi predvsem ponazorila in pripomočki, po katerih se dokoplji dijak sam z lastnim delom in preudarkom do zadevnih pravil. Vsa pravila so posneta po stavčni analizi, zato sledi takoj za pravorečnimi in pravopisnimi pravili poglavje o stavku in za njim šele oblikoslovje. Naša slovnica se naslanja na Breznikovo, in če so kje kake malenkostne razlike, smo jih uvedli v soglasju z g. dr. Breznikom. Njegovo delo, ki do komolca zahvalim Boga, da ga imamo, je po svoji znanstveni dognanosti in velikem bogastvu še marsikateremu učitelju trd oreh, prvošolcu torej na vsak način pretežko. Zategadelj smo s svojo obdelavo le Breznika precedili in mu pomagali tako do večje poljudnosti in lažjega razumevanja.

No, in če naj končno res tvegam, da me nasadi Tonček Prvi ob prvi nepriliki na simbol profesorske razmišljenosti, naj samo narahlo in z največjo meni možno obzirnostjo namignem, kako je bilo včasih v naši delavnici. Doma smo s štirih strani svetá, eden z Gorenjskega, drugi iz Ljubljane ka-li, tretji iz Primorja, četrti ne vem kako bi dejal, ali z južnovzhodnega Štajerskega ali z Dolenjskega, različni po besedi in navadah, različni zlasti po zunanjem obsegu. Gospod Jakob, grča gorenjska, kakor jo je Bog dal, sicer ni trde glavé, le glavó ima včasih trdo. Kakšen je Tonče Prvi, sem že povedal. Gospodu Mirku daj dlako dvakrat precepljeno, pa ti bo precepljeno še trikrat preklál. V cepidlaštvu se Tonče Drugi z njim včasih uspešno kosa, poleg tega pa ima ta še to posebnost, da je podoben loncu, ki prekipi, preden ga še dobro pri-staviš. Da sodelovanje takih raznorodnih elementov ni prikazovalo zmerom prizora krotke idiličnosti, si je kaj lahko misliti. Bili so burni časi, bili dramski nastopi, tako neposredno razgibani in realistično podani, da bi bil vsak, kdor bi nas bil videl ali slišal, v prvem trenutku okamenél, v drugem pa telefoniral po zelenega Henrika. Včasih je kazalo že kar na tragično, zlasti tedaj, ko je gospod Jakob zaradi enega samega gorenjskega naglasa, ki smo mu ga drugi izpodbijali, popadel rokopolis, odprl okno in slovesno zagrozil, da bo pometal, če mu ne damo prav, na cesto najprej papirje, za njimi pa nas. Ali vselej smo se kmalu zbógali, če ne drugače, pa tako, da smo se dali gospodu Jakobu podkupiti s steklenico štajerskega silvanca. Da končam resno: pretresali smo vsa vprašanja, ki so se sproti ponujala, nadrobno in temeljito in nismo sprejeli nobene stvari prej, preden se nismo do kraja zložili. Vsak poedini je vtisnil v delo nekaj od svoje bitnosti, vse pa se je zlilo in zvarilo v eno in *takó* je vse, kar je na knjigi dobrega in slabega, skupna last vseh. In kakor smo si bili v marsičem marsikrat navzkriž, tako smo si bili v eni reči zmerom edini: v ljubezni do predmeta in v stremljenju, da podamo mladini to in *takó*, kar in kakor smo označili v spremnem pismu, ki smo ga natisnili v čitanki.

Volkun Belopoljski / Večerna.

Ko zaide solnce zlato
in večerna zarja še ostane,
ptičev gledam bežno jato,
ki se nese na ožarjeni zapad.

Gledam... V duši se mi nekaj zgane —
v svet, ki sanjam ga, bi rad...

I. Dolenec / Med Slovaki.

3. Pri Andreju Hlinki.

Če vzameš zemljevid in zasleduješ našo pot iz Nitre proti severu in potem ob reki Vagu, najdeš v bližini vzožja Tater mesto Ružomberok. Tu smo doživeli nekaj, kar je bilo vsaj zame najzanimivejši dogodek na vsem potovanju. Ko je obstal naš vlak, nas je pozdravil star gospod častitljive zunanosti — znani slovaški politik Andrej Hlinka, župnik in apostolski protonotar v Ružomberku. Radovedni smo se vsi ozrli na moža, o katerem smo že toliko brali v časopisju; saj je Hlinka tako rekoč vladar političnega življenja na Slovaškem, v njegovem taboru je ogromna večina dežele. Videli smo pred seboj 67 letnega, a še čvrstega moža, ki ga najtočneje označim z besedo: o č e. Okoliščine, v katerih se mi je prvič pokazal, so mi to misel še bolj utrdile. Monsignor Hlinka namreč ni prišel na postajo pozdravljat s praznimi besedami, ne: stal je pred nami z darovi, ki nam jih je prinesel. Med homerskim smehom smo vlekli v voz veliko posodo z vinom, ki je tičala v visokem lesenem obodu; vse skupaj nas

je spominjalo na stare kmečke pinje. Sladke vsebine je bilo pa v tej pinji toliko, da smo je bili v večji ali manjši meri deležni vsi (okroglo sedemdeset) kongresisti, ki smo se vozili v Levočo; strokovnjaki so cenili vsebino na 24 litrov. Pa gospod Hlinka tudi na prigrizek ni pozabil: v velikem zavoju so bile štiri štruce kruha, po obsegu tolike, da bi zadoščale za kompanijo vojakov. Da bi pa kruh bolje teknil, je prinesel naš gostitelj še lep zavoj gnjati in zalogo domačega sira. Tako more pozdraviti samo oče svoje otroke! Hlinka si je pač mislil: »Fantje bodo lačni in žejni, ker traja vožnja od Nitre do Levoče šest ur, torej nasiti lačne, napoji žejne!« In še nečesa ljubeznivi mož ni pozabil: ogromnega šopka rdečih nageljnov! Kar sem bral o Hlinki, je bilo deloma ugodno za njegovo politiko — on se posebno trudi za avtonomijo Slovaške — deloma grajalno. To je pač usoda vsakega vodilnega politika, da ga ena stran kuje v zvezde, nasprotna pa pošilja k vragu. Toda vsa moja papirnata veda o njem, nabrana po raznem časopisju, se je na mah umaknila zmagoviti premoči neposrednega vtiska. Ko sem videl, kako se je slovaška inteligenca gnetla okoli njega, kako se je z vsakim prisrčno pozdravil, kako je njegov obraz žarel od sreče, da nas je razveselil s svojo iznajdljivostjo, in ko je pri tem moj razum še spreletela misel, koliko je mož žrtvoval svojega denarja, da nas je mogel tako presenetiti, mi je bilo eno jasno: ni čudno, da so si Slovaki izbrali za svojega vodjo prav tega moža! Za narodnega vodjo je pač najsposobnejši tisti,

ki je najbolj nesebičen. Seveda mora imeti tudi druge darove duha in srca v obilni meri, a da ne krene na stranpota, pred tem ga najuspešneje varuje zlata nesebičnost. Človek, ki tako rad razdaja svoje gmotno premoženje, razdaja gotovo tudi svoje duševne darove, ki jih ima. In po znani Cankarjevi besedi je »narod... kakor otrok: brez dolgega premišljevanja in brez omahovanja previdi bistro, občuti brž, kdo mu daje in kdo mu jemlje«.

Zwingt Gewalt die Menschengester,
Menschenherzen zwingt die Güte.¹

Tudi naša srca si je Hlinka na mah osvojil.

Le prekratko je trajalo prvo srečanje s Hlinko. Vlak je zapiskal, Hlinka je zapel naprej: Hej Slovani..., kongresisti so mu pritegnili in med petjem in pozdravljanjem nam je izginil izpred oči...

V vlaku je šla nato beseda o Hlinki. Izvedel sem, da je bil dobričina Hlinka, ki mu sije z obraza sama poštenost, pod madžarsko vlado nad poltretje leto zaprt, da je bil skoro tri leta suspendiran, da ni smel maševati in izvrševati nikakih duhovniških opravil, in da je bilo več ali manj radi privrženosti do njega l. 1907. v njegovi rojstni vasi Černovi 14 oseb ustreljenih... Razloga torej dovolj, da sem začel povpraševati, kje bi dobil kak Hlinkov življenjepis, pisan kar mogoče nepristransko, da bi izvedel kaj več o izrednem možu in o njegovi še bolj izredni življenjski poti. Dobil sem v roke številko v Pragi izhajajočega Češkega bogoslovnega slovarja (Český slovní bohovědný) s sedem strani obsegajočim člankom o Hlinki.

Hlinka se je rodil 27. septembra 1864 v slovaški vasi Černovi blizu Ružomberka. Kot mlad duhovnik je povsod, kamor je prišel, delal za gospodarsko povzdigo in narodno probudo slovaškega ljudstva. Ustanavljal je — kakor pri nas Krek, na katerega nekoliko spominja — kulturna in gospodarska društva, prirejal predavanja in igre, trudil se na vseh poljih, da bi bil Slovak na svoji zemlji svoj gospod. Seveda se je moral udeleževati tudi političnega življenja in ustanovil je Slovakom samostojno slovaško ljudsko stranko, ki je bila Madžarom in madžaronom trn v peti. Postal je župnik v Ružomberku in vrgel s svojimi pristaši madžaronsko mestno upravo ter spravil na krmilo zavedne Slovake. Tedaj si je pa madžarska vlada pomagala na ta način, da je med volitvami l. 1906. Hlinko kratko malo zaprla kot hujskača in upornika. Obtožili so ga, da je govoril na shodih takele in slične besede, ki jih navajamo po našem (češkem) viru: »Nač (= čemu) je vám mad'arska škola, mad'arský jazyk a mad'arský učitel? Proč (= zakaj) vám nedoručuji úředních písem po slovensku? Čtějti vás mad'arisovat. Zůstanme při svém jazyku slovanskem!« Obsodba se je glasila: dve leti zavora in 1500 kron globe. Obsodba je bila potrjena v vseh instancah in baš na svoj god, na praznik sv. Andreja, dne 30. novembra 1907 je odšel Hlinka v ječo v Segedinu (ob Tisi, nedaleč od naše Subotice), iz katere se je vrnil šele 22. febr. 1910. Med tem ko je bil namreč v ječi, so ga še enkrat sodili, in sicer radi nekih člankov, in so mu prisodili k onima dvema letoma še poldrugo leto ječe. Ni mi povsem jasno, kako da je prišel že po 27 mesecih iz ječe: ali je bil pomiloščen ali so mu všteli preiskovalni zapor, ki je menda trajal nad 5 mesecev — a tega tudi ne bom podrobneje raziskaval. Eno leto ječe več ali manj — Hlinka se nad tem nič ne pritožuje, nikake zagrenjenosti ne opaziš na njem. Nezlomljen je prišel iz ječe, poln zaupanja v slovansko bodočnost. Bil sem pozneje še dvakrat v njegovi družbi

¹ Če premaga človeškega duha sila, premaga človeška srca dobrota. (Weber Dreizehnlinden.)

in sem mu nekoč omenil v razgovoru, koliko je trpel za svoj narod. Pa je mož veselo, kar mladeniško odgovoril: »Nič nisem trpel! Imel sem v ječi tako lep čas in mir — za delo. Sveto pismo sem tam prevajal na slovaški jezik. Če bi ne bil zaprt, pa bi bržkone Slovaki tega prevoda ne imeli. Vse je bilo potrebno, kar se je zgodilo.« In če sedaj Hlinka misli na to, kako ni minulo niti deset let po njegovi ječi, da je večja sila zdrobila v prah njegove sodnike — kako naj bi mu srce ne prekipevalo od hvaležnosti do Boga, kako naj bi ne bil poln optimizma, poln zaupanja v zmago pravice? Ko mu je nekdaj pripomnil, spominjajoč se vstajenja Slovakov l. 1918: »Lepi časi so prišli za Slovane,« je dostavil Hlinka: »Pa še lepši bodo prišli!«

Hlinka pa ni trpel samo radi spopada z državno oblastjo. Hudo je morala zvestega duhovnika boleti tudi krivica, ki mu jo je bil delal njegov škof. Ta je ob času volitev l. 1906. najprej Hlinko suspendiral kot župnika v Ružomberku, nato mu je pa 18. junija 1906 prepovedal maševati in izvrševati kakršnokoli duhovniško opravilo, in sicer — brez preiskave in procesa. Storil je to, kakor je sam priznal v teku procesa med njim in Hlinko v Rimu, po naročilu ministrstva v Budimpešti. Hlinka se je proti obema suspenzijama pritožil v Rim in je v obeh točkah — zmagal, dasi je boj trajal skoro tri leta. Hlinka je bil v neprijetnem položaju, da je to borbo moral voditi iz ječe. Zato je proces trajal tako dolgo. In v ječo mu je moral tudi njegov škof poslati dekret, s katerim se njegova suspenzija razveljavlja... O velikonočnih praznikih l. 1909. je težko preizkušeni mož smel zopet darovati sv. daritev v kapelici segedinske jetnišnice.

In danes, pravi Hlinkov življenjepisec, bi bil po pravici moral postati Hlinka, ta veliki grešnik v očeh nekdanje državne in cerkvene oblasti, po prevratu minister s polno močjo za Slovaško in prvi slovaški škof kot naslednik škofov-tujcev. Kolo časa teče dandanež pač hitreje, nego je teklo včasih. Kaj bi bili rekli Hlinkovi sodniki, če bi jim bil kdo napovedal najbližjo bodočnost, ki jo bodo sami doživeli...

Ni pa trpel Hlinka sam, trpeli so tudi njegovi pristaši.

Jasno je, da je zlasti v letih 1906—1910 gledal ves češki in slovaški narod v Hlinki mučenika. Ko je pred nastopom svoje kazni v oktobru in novembru 1907 predaval po Češkem o kulturnih razmerah na Slovaškem, je bila njegova pot pravi slavnostni sprevod. V Pragi so dijaki po njegovem predavanju izpregli konje izpred voza, v katerem se je peljal Hlinka na stanovanje, in so ga sami vozili tja. Tudi po Slovaškem so se vršile demonstracije za Hlinko. Položaj med Slovaki in Madžari je postal skrajno napet — in dne 27. oktobra l. 1907. je počilo, počilo tako, da se je čulo po vsem svetu.

Blizu Ružomberka je Černova, rojstna vas Hlinkova. Če se voziš z vlakom, lepo vidiš blizu proge vas s cerkvico, zgrajeno l. 1907. z milodari, ki jih je bil nabral Hlinka. Ljudje so zahtevali, naj bi to cerkev blagoslovil Hlinka. Hlinka je baš takrat (v jeseni 1907) predaval po Češkem. Škof je poslal v Černovo dekana Pazurika, naj blagoslovi cerkvico. Za blagoslovitev je bil določen 27. oktober 1907. Dekan se je pripeljal v Černovo, politična oblast je pa poslala tja 16 orožnikov, seveda pod poveljnikom Madžarom. Ljudje so poslali k dekani in poveljniku orožništva svoje zastopnike z izjavo, da nočejo, da bi cerkev kdo drugi blagoslovil razen Hlinke. Ker to ni nič izdalo, so se postavili pred cerkev in vzklikali: »My vás nechceme! My sme vás nevolali (volati = klicati)! Dajte nám Hlinku!« Prišlo je do malega spopada, konji v dekanovi kočiji so se splašili. — Sedaj pa je orožništvo ustrelilo in na tleh je obležalo 9 mrtvih, 3 umirajoči, 12 težko in 80 lahko ranjenih. Ljudje so se razpršili, nikdo si ni upal več prikazati se na cesti, zlasti ker je orožništvu

prišlo »na pomoč« še 100 vojakov; šele ponoči so pobrali ranjene in mrličje, katerih število se je bilo med tem zvišalo na 14. Med mrtvimi so bili najbližji sorodniki Hlinkovi. Oblast je nato obtožila 59 oseb iz Černove radi nasilja proti uradnim osebam; glavni obtoženec je bila — Hlinkova sestra, ki je bila obsojena kar na 3 leta ječe, »tako čistě po maďarsku«, dostavlja Hlinkov biograf. Vsi obtoženci skupaj so bili obsojeni na 36 let 9 mesecev.

Tudi o tem smo govorili s Hlinko. Pa je Hlinka menil, da je tudi to moralo priti: »Tokrat je šele svet izvedel, da smo Slovaki na svetu!« Res, takrat je ves svet izvedel, da je na Ogrskem tudi neki narod, ki se mu pravi Slovaki in ki se mu godi, da Bog pomagaj. Na Slovaško je prišel znani angleški publicist Scotus Viator (R. W. Seton Watson) in je opisal v posebni knjigi krvoprelitje v Černovi in sledeče procese, kakor tudi proces proti Hlinki, čigar sliko nosi knjiga (»Racial problems in Hungary«, London 1908) na naslovni strani. Ta knjiga je bila precej močan žebelj, zabiti v rakev bivše monarhije.

Naj bo dovolj o Hlinki! Morebiti je ta ali oni pričakoval, da se bom dotaknil tudi notranjih razmer v Češkoslovaški republiki in da bom govoril o vlogi, ki jo je imel v njej Hlinka po prevratu in jo ima še danes, ko je še vedno aktiven politik, poslanec, časnikar, organizator, duša svoje stranke. O vseh teh vprašanjih pa ne morem govoriti, ne samo radi tega, ker bi to spadalo v političen list in ne v dijaški, ampak tudi radi tega, ker nismo obiskali Hlinke kot politika določene smeri in se tudi nismo ž njim razgovarjali o sedanjih političnih razmerah v bratski državi, ampak prišli smo k njemu ob povratku s kongresa na njegovo iskreno povabilo kot k slovaškemu kulturnemu delavcu in kot k osebnosti, v kateri je tako rekoč posebljeno vstajenje slovaško. Slovani z vseh vetrov smo prišli na Slovaško kot gostje, bratsko so nas sprejemali vsi brez razlike in naša samo po sebi umevna dolžnost je bila, da smo nastopali kot gostje, ki se ne vtikajo v domače razmere gostiteljeve.

Ko sem mislil na to, kaj je vse poskusil Hlinka v dobi slovaškega probujanja, so mi zazveneli v spominu Župančičev² verzi:

Vaša slava bo splahnela
v solncu svobode kot sneg,
moja tuga bo hitela
s pesmijo iz veka v vek.

Da, tudi s pesmijo! Ne sicer s Hlinkovo, ker on sploh ne priznava svojega trpljenja, pač pa s tujo: dva češka dramatika sta vzela Hlinkove boje v letih 1906 in naslednjih za predmet svoji drami.² Bravci Mentorjevi, po večini ste še mladi, morebiti se ne boste srečali s Hlinko v življenju, ni pa izključeno, da ga boste kdaj videli kot junaka — na odru! Saj je bilo njegovo življenje res življenje junaka!

(Dalje.)

² Prvo dramo je napisal Fr. Sokol-Tůma z naslovom: »Z pod jařma« (Praha 1908, F. Šimáček); Hlinka nastopa v njej kot glavna oseba. Prav tako nastopa tudi v drugi drami o slovaških razmerah, ki ji pa na osnovi mojega vira ne morem določiti točnega naslova. Knjiga pravi, da je to »divadelnř hra o slovenskřch zřpasech s postavou Hlinky v ‚Našem Slovensku‘, vydav. A. Reis, Praha 1908«.

J. Jalen / Pod stropom neba.

Sneg.

Zato pade sneg,
da živad pokaže sled.

Med vojno je bilo in trda nam je predla za živč. Lovci, pa kar vsi od kraja, posrečenih strelav niso bili veseli samo iz lovskih nagibov, pač pa predvsem zato, da je bilo kaj k ognju pristaviti. Saj to ni prav, pa za takrat je moralo biti prav.

Jug je prinesel nov sneg in ga vsul ponoči za par prstov na debelo na starega. Z nadučiteljem Zaborštnikom sva stala pred šolo, gledala v mračno jutro in bila oba takih misli, da bi se za božične praznike kaj dobro prilegel kakšen zajček. Čas bi tudi imela stopiti na Senožeti in pogledati za dolgouhimi rjavci. Samo —. Vreme, vreme, vreme! Bo komaj kaj sledu.

V šoli so hrumeli ponavljalci. Nadučitelj se je naglo zaobrnil in stopil v razred: »No —«

Kakor bi odrezal, je utihnil hrup in šum, nadučitelj pa je vprašal:

»Ali je danes zajec vstal?«

Radoveden sem, kako bi v tem ali onem razredu kar vsem sapo zaprlo, če bi profesor nepričakovano zastavil to vprašanje. Še bolj pa sem radoveden, kakšne nesmiselnosti bi naklatile tiste brihtne glave, ki hočejo znati na vsako vprašanje odgovoriti. To bi bilo zadreg, kaj ne?

Mladi Bohinjčki pa niso bili prav nič v zadregi. Takoj jih je nekaj vedelo povedati, da je zajec vstal, in da ne bo šel več sneg. Zajec namreč v južnem vremenu ne pride izpod grma, rajši vso hosto okrog sebe ogloda.

In kako so znali to utemeljiti:

Tomažinov je na mostu čez Ribnico kar tri presledil, ki so se šli k stogovom past. In vsi trije so se tudi čez most vrnili. Za vodo pa da je stikala lisica.

»E, če ni bil kakšen pes,« ga je preizkusil učitelj.

»Brez skrbi bodite! Predobro ločim ravno sled lisice od zmedene pasje sledi. Še na šape sem pogledal. Proti Rudnici je šla,« se je odrezal fantin.

In kaj so vedeli naštetih še drugih zajcev ponavljalci, Bohinjci. Boštjanov pa je razložil, da skoči zajec z zadnjimi nogami pred prednji dve, zato je njegova sled podobna velikemu T, in zato teče vedno v tisto smer, kakor bi s spodnje črte v teki skakal na zgoraj.

Orjakov je trdil, da je v Podjelje zašel tudi beli zajec, ker ima takó široke šape in se takó malo udara v sneg.

Gašparjev pa je hotel imeti Za stranjo dva srnjaka. Presledil ju je, da sta prišla iz Jerecarske gmajne.

»Če ne bosta tista dva, ki sta se predvčerašnjim iz Strmine premaknila. Skoki se še poznajo, parkeljeva pa je nocoj sneg zasul,« se je oglasil Blažkov Joža.

V eni sami sapi so hoteli vse povedati: da je za Ribnico gams, za Polinarjem kuna, da v Tomaževčevi smreki veverica zimsko spanje prespava in da se je v Izgarjih zgoraj v skalah uzimil jazbec.

Kar lepo jih je bilo poslušati.

Pa tega jih ni naučila šola. Očetje in strici in bratje in še izmed drugih kdo so jih naučili in sami so znali natanko in prav gledati. Ne sicer vsi, dokaj pa.

Nikomur nočem kratiti časti. Res pa je, da bi nekateri kmečki šolarčki peljali v šolo marsikaterega učenega in vsega spoštovanja vrednega profesorja, če bi bilo treba brati iz knjige, ki noč in dan leži odprta pod stropom neba.

Seveda učenih bukev pa Bohinjčki ne znajo tako brihtno brati, kakor v mestih šolana gospoda.

Tisti dan sva z nadučiteljem Zaborštnikom ustrelila vsak svojega zajca. Tretjega sva pa zapacala. Prav je bilo. Saj zajček tudi rad živi in midva nisva zašla v skušnjava, da bi bila drug drugemu nevoščljiva. Ker takrat je prav zares trda predla za živež.

(Dalje.)

Drakoš / Šolska naloga.

Profesor je stopil v razred. V roki je nesel kup rdečih zvezkov. »Naloga, naloga, — pišemo!« je zašumelo po razredu. Dva sta takoj skočila h katedru in vzela zvezke, da jih razdelita. Profesor je vzel kredo in napisal na tablo: *Beseda o materi in materinski ljubezni. — Razmišljanje.* Potem je sledilo dolgo navodilo, kaj in kako je treba pisati. Paragrafi. — »Vsaka naloga mora imeti uvod, jedro in konec,« je zaključil profesor svojo pridigo.

Dijaki so se pripravljali. Začeli so brskati po spominu in iskati fraze, ki so jih že neštokrat slišali. Vse naloge so pisali mehanično. Mogoče je kdo izmed njih kdaj prislunnil srcu in poskusil izraziti, kar je čutil. Toda to je bilo že davno. Rdeča številka pod nalogo ga je za vselej odvrnila od takih poskusov. Glavno je slovnica. Da pravilno postaviš vejico, da ne pišeš predolgih, pa tudi ne prekratkih stavkov, vsak stavek mora imeti povedek in osebek. Bog te obvaruj germanizmov! — To je bila edina pot, po kateri si prišel do lepe, okrogle rdeče petice pod nalogo. In to je glavno, red!

Zamislil se je. Podprl si je glavo in zaprl oči, da bi priklical njen obraz. S težavo je privlekel iz spomina posamezne dogodke. Počasi so prihajali, vstajali so pred njim, svetli in jasni. Vse se je lomilo v njem. Gledal je prepade, njegovi grehi so se mu vrstili pred očmi, vedno globlje in globlje je segal njegov spomin. Privrelo mu je v dušo in jo napolnilo z nečim neznanim.

In bruhal je na papir besede, brez uvoda, jedra in konca, ni pazil na slovnico, na povedek in osebek, ne na germanizme.

»Kaj si mi, mati?

Beseda ne bi nikdar povedala, bi le oskrunila čisto misel v srcu. Vem, da sem grešnik pred teboj, ki si tako visoko in tako nedosegljivo plemenita in dobra. Zavedam se, kaj si mi že dala, kaj si že pretrpela zame; vem, dobro vem, kako je bilo, čutim, tudi ti čutiš in to je dovolj. Krivično in nelepo bi bilo, če bi izdal ono, kar te dela pred menoj mater. Ni treba besed, tudi ti nisi meni dajala z besedami; srce je govorilo; srce je čutilo! To nosim v duši. Ti veš, kaj pomeni to zame. — Ne, mati, ne morem vsega izraziti, preslab sem, tvoje srce je tako ogromno, tvoja duša tako prostrana, jaz pa sem tako majhen, — — — ne, mati, ne morem. Preveč je vsega!

Mati, o moja mati!

Mrzlično je metal besede na papir. V prsih ga je dušilo, v grlu ga je stiskalo.

Hotel je napisati nekaj tako lepega. Vrgel je zadnji vzklik, zaprl zvezek in se naslonil v klopi. Še dolgo so se mu svetile oči od notranjega razburjenja.

Prav nič se ni začudil, ko je čez teden dni zvedel, da je bila to njegova najslabša naloga.

Dr. L. Sušnik / Narodna propaganda v francoskem slovstvu.

Tako smo pokazali v splošnih potezah smeri, v katerih se je v načelu razvijala borba za narodovo ozdravljenje. Oglejmo si sedaj podrobneje, kako se je izvršil idejni preokret v praksi.

Odpor proti nemškemu duhu v znanosti itd. se je začel že koncem 80 ih let. Najprej in najbolj se opaža boj proti Kantovi filozofiji, ki se je zasedla na Sorbonni in ki se je poučevala po l. 1871. tudi v najvišjem razredu srednjih šol.

Na vidno mesto v vrsti teh spisov spada Paul Bourgetov »Le Disciple« iz l. 1889, delo, ki sicer na prvi pogled nima dosti opraviti z našim predmetom, a se ga vseeno dotika prav pri korenini.

Bourget je v mladeniških letih doživel polom domovine še v šolskih klopeh. Kmalu mu je postalo jasno, da je za zopetni dvig Francije potrebna najprej moralna prenovitev naroda. Kot pred njim Alexander Dumas ml. (*La Femme de Claude* i. dr.) in za njim Henry Bordeaux (*Les Roquevillard*, *La Maison* etc.), ki hočeta ozdraviti rodbino, je postavil vse svoje pisateljevanje v službo te ideje: iz mladine, ki ni videla vojne, hoče vzgojiti boljši rod, kot je bil tedanji. V sodobni generaciji je, pravi, preveč brutalnih egoistov, ki jim je le za uživanje in napredovanje; drugi zopet so civilizirani barbari, nihilisti ali — kar je še bolj nevarno — elegantnoperverzni intelektualci, ki se — brez Boga, brez sočutja — pod pretvezo brezinteresne znanosti, v znamenju analiz in poskusov ne zmenijo za najbolj važna socijalna in moralna načela: ti korumpirajo mladino do dna njenega duha ter delajo iz nje cinike in igralce z idejami. Svoj izvor da ima ta miselnost v nekaterih germanskih filozofih, oz. pisateljih. Nasproti takšnemu literarnemu, odn. znanstvenemu zastrupljanju naj se mladina oklene ljubezni in volje, da koristi domovini in družbi, če hoče Francijo dvigniti.

Take misli razvija pisatelj v predgovoru na naslov francoske mladine, a sila pretresljiva drama sledeče zgodbe naj ji z umetniškimi in miselnimi sredstvi sugerira vero v pravilnost te trditve. Pokažejo naj se nazorno pogubne posledice zgrešene modroslovne doktrine na konkretnem zgledu mladega učnjaka, ki skuša dosledno izvesti tak nauk v praksi. Sledeč poskusom analitične psihologije svojega učitelja Adriena Sixtea, zagreši domači učitelj Robert Greslou dvojen zločin: v svrhu psihološke analize ljubezni in volje etc. zapelje s hladno preračunanostjo komteso Charlotte de Jussat ter tako povzroči njeno smrt, zakaj plemenita hčerka visoke družine se potem v svoji boli sama zastrupi. Sum pade tudi nanj — ker je bil pristal na njen pogoj, da pojmeta skupno v smrt —, a ga sodišče oprostí; končno ga njen brat ustrelí. Vendar pade nevidna krivda ne toliko na njegovo osebo, kolikor na teoretski pozitivizem filozofa in njegovega občudovalca.

Drugače pa smatra pisatelj sovraštvo do Nemcev kot najhujši predsodek nevednega patriotizma, kajti narod, ki je dal svetu toliko velikih mož, je vreden občudovanja. Ost je naperjena torej proti slabemu svetovnemu nazoru, iz katerega ne more priti odrešenje. Tudi v drugih delih, v katerih riše zmede pod tretjo republiko (*L'Étape*, *L'Émigré* i. dr.), dokazuje, da ni drugega

izhoda iz zablod pozitivizma nego povratek h krščanstvu. Ista misel je privedla v onem času več pisateljev do dejanske spreobrnitve, precej drugih pa do upoštevanja Cerkve kot zaščitnice reda. Ta boj se ne vodi samo v leposlovju, temveč tudi na drugih poljih, zlasti v zgodovinski vedi, kritiki, šolstvu itd.

Tipičen primer nemške miselnosti je Francozom romantika: zato jo imajo mnogi zelo na piki. Tako je nacijonalist Pierre Lasserre (*Le Romantisme français* 1906, 2. izdaja 1908) dokazoval, da je nemška romantika povzročila med Francozi npravstveno razbrzdanost, ker daje prednost domišljiji in čuvstvu pred zmernostjo, razumom in logiko, ki dičijo francosko oz. galoromansko raso¹. V resnici se dajo tudi francoski nacijonalisti voditi od afekta, ko povzdigujejo in proslavljajo svojo tradicijo. Sicer pa je francoska romantika svojstven pojav, ki ima z nemško le malo skupnega (V. Hugo); to je dokazal tudi Ernest Seillère v delu »Le Mal romantique« (Paris 1908), in njeni izrastki so splošne narave.

Iz odpora proti po nemškem vzoru urejenemu pouku na visokih šolah (po 1871), je nastala tako zvana »Ligue pour la Culture française«. Tako sta dva mlada učenjaka Henri Massis in A. de Tarde (Agathon, *L'Esprit de la Nouvelle Sorbonne...* Paris 1900) nastopila proti nemški historični metodologiji, ki je rodila sprva lepe sadove, kesneje (po 1890) pa okostenela; zavzela sta se za francoski humanizem, ki edini odgovarja francoskemu duhu in okusu (la raison oratoire).

Z isto strankarsko strastjo je nastopil proti kantovstvu nacijonalistični pisatelj Léon Daudet, sin Alfonza D. (*Fantômes et Vivants*, Paris 1914). Že oče Alfonz je trdil, da je bila francoska mladina med 1885 in 1890 zastrupljena po nemški metafiziki (po nezavestnem Ed. v. Hartmanna, pesimizmu Schopenhauerjevem, kritikizmu Kantovem itd.). Zato pravi Léon Daudet: »Kantijanstvo je strup za francosko inteligenco. Dela jo okorno in mrtvično. Vsak francoski oče, ki skrbi, da bi se podedoval duh njegove plemenske čudi, bo storil prav, če obvaruje svoje sinove pred tem strupom.«

Leta 1913. je izdal Louis Reynaud, mladi vseučiliški profesor v Poitiersu, knjigo »Les origines de l'influence française en Allemagne« (Paris), v kateri znanstveno in dokumentarično raziskuje, koliko kulture je prevzela Nemčija v srednjem veku v fevdalnoviteški dobi iz Francije. Dočim so izdelali Francozi tedaj nov viteški svetovni nazor, so tavalili Nemci še v grobem barbarstvu, v višjih krogih pa v silni moralni pokvarjenosti. Bili so sicer močni in hrabri, a roparski, grabežljivi in nezvesti. Povsod da se kaže njihova brutalnost: v ljubezni, v pijači, v boju, skratka v najnižjih instinktih. Pri tem se sklicuje avtor na Nibelungenlied, na spokorniške pridige strogih duhovnikov, na meščanske burke iz 14. in 15. stoletja, na poročila iz tujih dežel i. dr. Slika je seveda tendenčna, kajti taki izrastki se najdejo v tisti dobi več ali manj tudi drugod. A vse to gradivo služi pisatelju izborna pri njegovi tezi, da poniža Nemce in dokaže nekak prirojen utilitarizem nemške rase, ki da ji že od nekdaj manjka pravega idealizma.

Prva skrb nacijonalnih preporoditeljev je veljala tedaj čisto pravilno preorientaciji v etičnih in umskih temeljnih naziranjih. (Dalje.)

¹ Prim. René Lalou, *Histoire de la Littérature française contemporaine*, Paris 1924, str. 297 ss.; Karl Reinert v »*Stimmen der Zeit*«, sept. 1931, str. 448 ss.

Obzornik.

Knjige in časopisi.

Dr. Janko Polec: Spominu Edvarda in Karla Strahla.

Poseben odtis zvezka 3—4 Zbornika za umetnostno zgodovino 1930. V Ljubljani 1931. — V Starološki graščini je gospodaril dobrih sto let rod pl. Strahlov, ki so se bili priselili v začetku 19. stoletja z Nemskega v naše kraje. Prvi Strahl, ki je bil l. 1819. kupil omejeno graščino, je bil po poklicu vojak, njegov sin Edvard in njegov vnuk Karel sta pa bila jurista in sta oba preživela kot svētnika ljubljanskega deželnega sodišča svoj pokoj v Stari Loki. Edvard in Karel Strahl sta si zagotovila častno mesto v naši kulturni zgodovini s tem, da sta zbrala največjo zasebno zbirko slik in drugih umetnin, kar jih je bilo kdaj na bivšem Kranjskem. Zbirka je obsegala dragocena dela, važna za naše domoznanstvo, našo domačo zgodovino in našo likovno umetnost. Približno četrtno te zbirke sta kupila po smrti poslednjega Strahla (Karel je umrl kot poslednji svojega rodu l. 1929.) Narodna galerija in državni muzej v Ljubljani, ki imata 130 slik iz Strahlove zapuščine. Edvard Strahl je znan tudi kot spreten prevajalec, ki je prevajal Prešerna v nemščino. Zgodovino te rodbine in zasluge poslednjih dveh Strahlov za našo domačo umetnost je sedaj podrobno obravnaval vseuč. prof. dr. Janko Polec in se je s tem svojim delom oddolžil spominu dveh mož, ki sta, dasi po rodu tujca, vzljubila našo zemljo in si tudi za našo kulturo pridobila neminljivih zaslug. I. D.

Človečanstvo. Moderne poljske proletarske novele. Poslovenil Tine Debeljak. Ljubljana 1931. Izdala in založila Delavska založba, tiskarna «Slovenija». Str. 136. — V petem zvezku »Krekove knjižnice« nam je Tine Debeljak predstavil in prestavil štiri pisatelje iz novejše in najnovejše poljske literature in nam podal pogled v poljsko socialno povest, »ki je zelo različna od anglosaške, germanske ali romanske, kakor jo poznamo pri nas. Novele v tej zbirki niso socialistično bojevite, kakor bi kdo pričakoval, so pa vse socialno človečanske«. Ob Vladislavu Rey-montu (Nekega dne...), Bolnik pred kočjo), ob Ferdinandu Goetlu (Človečanstvo, Ciprijan Čiž) in ob Juliju Kaden-Bandrowskemu (Raznaška časopisov) ter ob Gustavu Morcinu (Vera) spoznamo, da ima poljska proletarska povest nekaj izrazito svojega: ni internacionalna, ampak poljska, in ni materialistično ateistična, ampak religiozna. — Na to zbirko z veseljem opozarjamo naše dijaštvo, dasi moramo opozoriti tudi, da Debeljakova slovenščina v prevodih ni baš vzorna.

Literarni pomenki.

Vladimir, Dol. Dobro se Vas spominjam in kar čudno se mi je zdelo, da Vas oni mesec ni bilo. Nekaj Vaših stvari imam še v zalogi in pridejo o priliki na vrsto. Prevod se Vam je posrečil in ga priobčujemo. Ali pridete sami po Kreka ali naj Vam ga pošljemo? Oglasite se še kaj. Rad bi videl, kako je z Vašo prozo, ki mi je bila prošlo leto tako všeč.

Vika M. Pesmi so šibke, ker so motivno plehke, metrično neokretne in stilistično neuglajene, čeprav ste se v »Posvetilu« povzpeli celo do akrostihona. Boljša se mi zdi proza »Pele-mele«, ki jo mogoče tekom leta priobčim.

Stanko St., Celje. »Pogreb« je sicer globoko občutena pesem, a oblikovno je še nedognana, preveč razvlečena. Prvi del bom skušal prirediti. Druga je boljša in nekoliko popravljeno priobčim.

Bogomir, Maribor. S pesmijo in prozo ste se oglašili. Oboje je tako, da me je kar navdušilo za Vas, čeprav bi želel, da bi bilo še boljše. Upam, da se boste še večkrat oglašili, ko ste premagali prvi strah. Pesem bom skušal malo opiliti in jo o priliki porabiti. »Slika življenja« je tudi kar dobro pisana, samo pretemna je. Pridno nadaljujte in nam še kaj pošljite!

M. Milič. Izmed poslanih pesmi je »Volga toži« najboljša, vendar ne spada v naš list. Izročil jo bom »Bogoljubu«, ki Vam jo mogoče priobči. »Sonet nesreče« se Vam je po Prešernu tudi posrečil, a je radi imena Vašega matematika samo lokalno zanimiv. Druge, zlasti »Vodnik« in »Srečen je le ta...« kažejo, da se boste še lepo razvili. Le še kaj se oglasite, saj živite v zemlji, ki diha samo lepoto in je živa pesem, čeprav prevladujejo v njej zdaj moli...

Vlada, Maribor. Poslani šopek pesmi so pač prve cvetke, ki jim manjka pravega solnca čustev in vrtnarica tudi še ni v tej stroki doma. Opis poznate, ki je pa jezikovno tako vsakdanji, da kljub verzom — večinoma se gibljete v svobodnih, kar bi Vam v začetku odsvetoval — ne vzdudijo dojma pesmi. Ko doumete skrivnost pesmi, nam boste poslali drugačnega cvetja!

Vinko Ivančič, Ljubljana. Lepo je, da ste se spomnili sestrice in ji posvetili za dan vseh mrtvih svojo, najbrž se ne motim, prvo pesem, ki pa kljub Vaši nežni ljubezni do pokojnice ni še taka, da bi jo mogli priobčiti.

Serjoža, Maribor. Pismo dobil, črtice še ne. Povprašam in Vam odgovorim prihodnjič.

Sch. F., Ptuj. Začudili se boste, kako da Vas spravim v literarne pomenke. Uprava mi je izročila Vaše sporočilo in na to odgovar-

jam, ker je najbrž tudi drugod tako, kakor pri Vas. Dijaki da se pritožujejo, češ, da je list bolj profesorski nego dijaški. Nekoliko imajo prav, a tega ni urednik kriv, marveč dijaštvo samo. Kadar bo uredništvo dobivalo dovolj dobrega in tehtnega gradiva iz dijaških vrst, bo zadovoljno, da mu ne bo treba iskati prispevkov pri profesorjih in drugih naših pisateljih. Nezrelih prispevkov v listu pač ne bi bili dijaki veseli, kar dobim pa takega, ki vsaj kolikor toliko kaže, da je mladi pesnik ali pisatelj na pravi poti, z veseljem priobčim. Bodite prepričani v Ptuj in povsod, da bo Mentor vesel, ako bo mogel biti glasnik rodu, ki prihaja!

Clovek in narava.

Navodilo.

(Prevod. — Vladimir.)

Ni potreba kot brez glave
ti teptati žita, trave;
če bi treba jo bilo,
kmetič sam bi storil to!
Če si trgaš rože krasne,
ti to čisto nič ne hasne;
brez glavé bedaki le
lepši so, a rože ne!
Saj na grmu brez težkoče
uživa kras in vonj, kdor hoče;
le nikar ne glej z roko,
kar lahko stori oko!
Če si vtakneš cveta dva
za klobuk, se ti poda,
več le vol si jih nagrabi,
ker jih za želodec rabi.
Pusti v miru vsako bitje,
čigar te zanima žitje,
in zapreti ga ne smeš,
tudi, če mu dobro češ.
Če zagledaš srno kje,
hitro jezik za zobé;
tebi se pač lepša zdi,
kakor srni zdiš se ti.
Čevlji, veš, živali so neznani,
a črepinja noge rani!
Če ne gre ti v glavo to,
no, črepinjo zbij z roko!
In zavitki, čuj, pri nas
gozdu niso nikdar v kras.
Polne nosil si lahko,
prazni pa še lažji so.
In nikar ne vpij po poti;
gozdni mir se namreč moti,
če odmeva krik glasan:
»Kdo te je, o gozd krasán...«¹
Če ti pride kdo nasproti,

¹ Kdo te je, o gozd krasán, — dvignil gori v višavo? — Stvarniku bom peval slavo, — dokler bode glas mi dan. — Oj, pozdravljen, gozd krasán!

ali gre po isti poti,
sodi naj o tebi vsak,
da si človek, ne divjak!

Cvetlice in godba.

Glasba močno vpliva na posamezne cvetlice. Klinčki in korčki (kokoriki) n. pr. je nikakor ne morejo prenašati. To je zasledil — poroča Christian Science Monitor — neki dijak botanik, ki je izjavil: »Kadar zveni nekoličen glas več ur vzdržema, se nekatere občutljive rastline nagnejo v nasprotno stran smeri, odkoder prihaja muzika. To se posebno pozna lepotnim rastlinam ob odru, kjer svira zbor. Po nekaj urah sem opazil, da so vse okrenile glavice od zvokovnega vira. Četudi je ta pojav še dokaj malo preiskan, vendar ni nobenega dvoma, da na cvetlice vseh vrst učinkujejo tresljaji, ki jih povzroča godba.« To opazovanje kliče po drugem. Ako cvetlice ne marajo za »jazz«, bodo pa morda popustljivejše Beethovnovim melodijam. Nemara se razvije nov muzikalni kritik: ako bo skladbo mirno poslušal divji nagrlin, utegne skladatelj laglje najti založnika. Cr.

Rastlinski nagon.

Marsikdo si za živo glavo ne bi dal izbiti misli, da rastline popolnoma dobro vedo, kaj delajo, ko merijo proti luči oziroma proti trdni opori, kakršne, potrebujejo njihova ležoa stebila.

Dejstvo je, da n. pr. krompir, vsajen v mračni kleti, vselej usmeri svoje poganjke proti duškom ali razam v zidu, koder prihaja količkaj dnevne svetlobe. Sličnih zgledov bi mogli navesti še celo vrsto in vsi bi dozvedno pričali, da gre tu za nekakšno bistro samohornost, obkrtakem, za nagon, ako ne za mrvico zavesti in razsodnosti.

Toda po mnenju nekaterih biologov je to zmota. Fizični in kemični zakoni namreč zadoščajo za razlago teh pojavov, samo navidez osupljivih. Pred seboj imamo kratko in malo tropizme, t. j. samodejne ali avtomatske odraze, ki jih povzroča pritisk vnanjih sil.

*

Vzemite, nam svetuje Francoz Georges Bohm, več vzorcev iste rastline, enake vrste, enake starosti, enake vzreje, enake doraslosti, pa jih postavite v niz steklenih rastlinjakov s stopnjevito gorkoto: 10, 15, 20, 25, 30°. Ti vzorci bodo seveda poganjali z neenako brzino, skoro nič v hladnih predelkih, najbolj pa v srednji temperaturi, denimo 25, ki jim v danem primeru najbolj ustreza.

Mislimo si sedaj tri rastlinjake (20, 25, 30°), ki sosedujejo in imajo v svojih prepažbah večje ali manjše odprtine. Stebila v srednjem oddelku (25°) se bodo nagnila nepristransko bodisi k enemu ali drugemu sosedu (20 ali 30°) in nazadnje prodrla vanj.

Ko bi rastlina imela izbiro, če bi vedela, kaj počenja, po vsem videzu ne

bi bila tako nespametna, da bi pustila najugodnejše osredje in hodila vasovat drugim, kjer se bo slabše počutila, ako bo sploh mogla uspevati.

Vendar godi se tako. Kako? Zakaj? Ker rastlina premišljeno ne voli, ker ne deluje bolj ali manj zakrnela nje volja niti njen tako zvani naravni nagib. Okoliška temperatura nosi odgovornost za to nepreudarjeno kletstvo.

Kadar sta namreč obe nasprotni plati stebala neenako razgreti, se steblo nagne in gre proti nižji temperaturi. To je kaj lahko umljivo: primerneje ogreta stran (najbliže 25 stopinjam v našem zgledu) raste urneje od druge ter se vzboči, nasprotna stran pa se ulekne. Od tod slokost, ki tu pa tam utegne postati škodljiva.

Vsi prikazki iste vrste bi se podobno tolmačili: s posredovanjem vnanjih sil, od katerih zavisi prehrana.

Vse to je kajpada prav zajemljivo. Vendar duh se ne čuti čisto zadovoljen. Zdi se, da nedostaja tej enačbi še vedno neki člen. Pa kakšen! Nič manj ko življenje. Življenje, ki mora biti kaj drugega kakor sestava fiziko-kemičnih dinamizmov, saj ga navzlic toliko naporem niso mogli nikdar iznova tvoriti v laboratoriju! Cr.

Slovanski vestnik.

Kulturna vzajemnost med Poljaki in Jugoslavlani.

Bogati zakladi poljske književnosti pri nas niso neznani, saj imamo v slovenščino prevedena že vsa glavna dela Sinkieviczeva, imamo Prusa, imamo Reymonta, Slovackega in še tega in onega. Naše zanimanje za Poljake je tedaj že staro. Veseli smo, da so se zadnje čase začeli tudi Poljaki zanimati za našo književnost. V Varšavi namreč izhaja »Jugoslovanska biblioteka«, katero urejuje naš kulturni ataše prof. Julij Benešić, ki je svoj čas spretno urejeval edicije Društva hrvatskih književnikov. Kot prvi zvezek je izšel Mažuraničev ep »Smrt Smail-age Čengića«. Prevedel ga je Antoni Boguslawski, predgovor pa je napisal dr. Milan Cihlar-Nehajev.

Drugi zvezek prinaša »Novele« Ivana Cankarja v prevodu gospe Ele Moletove, soproge univerzitetnega prof. dr. Vojislava Moleta, znanega pesnika zbirke »Ko so cvele rože...« in »Tristia ex Siberia«. V. Molé je napisal uvod, v katerem tolmači Poljakom življenje in dela Ivana Cankarja, opozarjajoč jih, kako raste Cankarjev pomen v Evropi. — V zbirki so prevedene Cankarjeve »novele« iz vseh časov njegovega razvoja. Tako morejo brati Poljaki zgodbe: O človeku, ki je izgubil prepričanje, Križev pot, Mimi, Pavličkova krona, O domovina, ti si kakor zdravje, Spo-

mladi, Slamniki, Večerna molitev, Skodelica kave, Njena podoba, Moja miznica, Kakaduj, Ogledalo, Gospod stotnik, Otroci in starci, Strah, Maj, Sence in Kostanj posebne sorte.

Kot tretja knjiga »Jugoslovanske biblioteke« je v pripravi Gunduličev »Osman«, ki mu je napisal predgovor univ. prof. dr. Milan Rešetar.

Kdor se uči poljščine, bi si z originalom v roki, primerjajoč ga s prevodom, mnogo pridobil v znanju bratskega jezika!

Šola in dom.

Naši vseučiliščniki.

Naša univerza v Ljubljani, ki je štela prvo leto 1919/1920 v zimskem semestru 695 slušateljev in slušateljic, je dosegla letos do 4. oktobra, ko je potekel normalni rok za vpisovanje, 1825 slušateljev in slušateljic. Predlanskim jih je bilo ta čas 1353, lani 1606. V letošnjem številu je 290 slušateljic, med katerimi jih je največ na filozofski fakulteti, in sicer 207 rednih, 12 izrednih. Število slušateljev na posameznih fakultetah je sledeče: na teološki: 152 (lani 139), na filozofski: 546 (423), na juridični: 460 (399), na medicinski: 144 (91), na tehniški: 553 (553).

Veseli smo tega števila, ki ga je dosegla naša alma mater Alexandrina, saj kaže, kako so bile naše skoraj stoletne zahteve po lastnem vseučilišču opravljene, a vendar — kako bo s kruhom za tolkere?

Koliko je naših gimnazijcev?

Iz izkazov, ki so jih poslala gimnazijska ravnateljstva prosvetnemu oddelku, je razvidno, da je vpisanih na 12 državnih gimnazijah v Dravski banovini 7736 dijakov in dijakinj — 466 več ko lani. Če upoštevamo še dijaštvo treh zasebnih gimnazij (škofijsko gimnazijo v Št. Vidu, mestno žensko gimnazijo v Ljubljani in gimnazijo pri uršulinkah), potem znaša število vseh gimnazijskih dijakov in dijakinj 8884. Prirastek v primeri z lanskim šolskim letom je potem 472 ali 5,31%. — Povedali bi o tej priliki, koliko procentov je Mentorjevih naročnikov, a počakamo, ker... no, ker bi jih radi več!

Dijaški šah.

(Urejuje Bogo Pleničar.)

I. veliki mednarodni šahovski turnir na Bledu je trajal od 12. avgusta do 28. septembra 1931. Sodelovali so skoro vsi svetovni vele mojstri, in sicer dr. Aljehin, Bogoljubov, Colle, Maroczy, Niemcovič, Spielmann, dr. Tartakower in dr. Vidmar ter še mlajši: dr. Astaloš, Kashdan, Kostić, Stoltz, Flohr in Pirc. Naša in inozemska javnost je z zanima-

njem sledila dnevnim poročilom ljubljanske radijske postaje in tozadevnim člankom v časopisih.

Pogrešali smo v blejski veleturnirski areni starejše velemojstre, ki se radi svoje visoke starosti sploh ne udejstvujejo več v javnosti, kakor dr. Lasker. Izostal je tudi bivši svetovni prvak Capablanca in starejši ameriški prvak Marshall.

Rezultat turnirja:

I. mesto je zavzel dr. Aleksander Aleksandrovič Alekhine (izgovori Aljehin) z 20½ točkami ter si s tem priboril I. nagrado v znesku Din 30.000 — poleg zneska Din 30.000, katerega je prejel od Pripravljalnega odbora kot honorar za udeležbo na turnirju sploh. Igral je impozantno ter fenomenalno nadkri-lil svoje partnerje z razliko 5½ točk. Izgubil ni nobene partije; dosegel pa je od 26 mož-nih točk 78%.

II. mesto z II. nagrado Din 20.000 je dobil Ewfim Bogoljubov s 15 točkami. Njegova riskantno hiper-moderna igra odgovarja nje-govemu samozavestnemu razpoloženju. Pre-magal je v 11 partijah, izgubil pa 9 partij.

Na III. mestu s III. nagrado Din 15.000 stoji Aron Niemcovič s 14 točkami. Povzpel se je na vodilno mesto z lepo kombinacijsko strategijo šele v drugi polovici turnirja, dočim je bil njegov začetek bolj slab. Zmagal je 8 krat, izgubil pa 6 krat.

Prva tri mesta pripadajo torej trem ruskim velemojstrom.

Na IV., V., VI. in VII. mestu so se plasirali jugoslovanski velemojster dr. Vidmar ter predstavniki mlajše šahovske generacije: ameriški mojster Kashdan (izg.: Käšden), mladi čehoslovaški mojster Flohr in švedski mojster Stoltz. Delili so si IV., V. in VI. nagrado v zneskih Din 12.000, 10.000 in 8000, tako da je vsak prejel Din 7500, ker je vsak dosegel 13½ točk. Brez nagrade so ostali: na VIII. mestu

Tartakower s 13 točkami, na IX. in X. mestu sta jugoslovanski mojster Kostić in avstrijski prvak in velemojster Spielmann, vsak z 12½ točkami, na XI. mestu madjarski velemojster Maroczy z 12 točkami, na XII. mestu mladi belgijski mojster Colle z 10½ točkami, na XIII. mestu jugoslovanski mojster Astaloš z 9½ točkami in na XIV. mestu jugoslovanski mojster Vasja Pirc z 8½ točkami.

Blejski turnir ni bil samo eden izmed največjih povojnih, temveč eden izmed največjih svetovnih turnirjev sploh, in je karakterističen tudi kot mejnik nove in stare romantične igre. Nova šola sčasoma nadkri-la staro; tako je staroromantični šah v sodobnosti zgodovinsko pokopan in najmodernejša smer šaha se sedaj naziva novo romantična. Dočim je prvi oficijelni svetovni prvak v šahu Wilhelm Steinitz (1836—1900) propagiral statično igro, t. j. zaščita slabih točk ali polj pri pozicijskem šahu, se moderni velemojstri približujejo dinamični pozicijski motritvi partije, pri kateri se smatra stisnjena, navidezno slaba pozicija v resnici kot dobra, ako pripušča razne načrte in ako ima možnost razvoja. Nasprotno so pa lahko svobodne, na prvi pogled boljše pozicije stvarno slabše, če se ne dado ojačiti z načrti in razvojem. Psihološki moment je glavni faktor uspeha pri šahovskih veleturnirjih. Psihologija človeka nam raztolmači psihologijo šahovskega igralca. Velemojstri v šahu poznajo vse otvoritve in ne primanjkuje jim priznanega teoretičnega znanja, igrajo bolje, ako so dobre volje: njihovo razpoloženje je važna komponenta zaželenega uspeha. To dejstvo je bilo znanstveno dokazano na podlagi psihotehničnih preiskovanj, napravljenih na šahovskih mojstrih l. 1925. v Moskvi za časa vseruskega mednarodnega turnirja po ruskih univerzitetnih profesorjih in odličnih šahovskih kapacitetah. Ta moment se je tudi jasno izrazil na našem blejskem veleturnirju.

Zabavni kotichek.

Meyeriada.

IX. spev.

ΠΡΕΣΒΕΛΑ. — POSLANSTVO.

Jeiteles pa in še nekateri preslavni junaki bali so bližajočega zla se, ker je Mayer zagrozil, da v konferenci prihodnji jih grajal bo radi vedenja slabega. Torej naslednjega dne so se posvetovali v svojih zvijačnih glavah, kaj zdaj je prikladno storiti. Tale nasvet pa se zdel je dvomečim še najbolj primeren: da k častitljivemu bi starčku poslanstvo poslali, vljudno prosili bi ga odpuščanja, če bi jih uslišal. Ko torej Meyer prestopil prag veleslavne je sekste, bližala sta se mu Jeitel in Lederer; v desni nosila sta visoko dežnik, na njem je bil robec privezan,

Drobiž.

Izvor kinematografa.

Pred 50 leti se je mož iz londonske okolice preselil v Združene države, da bi ondod delal posnetke pokraj in ljudi. Ime mu je bilo Edward Muybridge. Tisti čas sta dva milijonarja v Kaliforniji stavila glede konjskih nog v diru. Ima li kedaj med tekom konj vse štiri podkve v zraku? Muybridge

bližala namreč sta se z zelo miroljubnim namenom; trikrat globoko sta se priklonila, na to pa začela:

»Prišla sva prosit, gospod profesor, v imenu razreda za običajni spregled in usmiljenje, milost veliko! Saj midva prosiva Vas, ker v Vašem je to interesu, trije iz tega razreda so namreč zaroto sklenili, da maščevali se bodo nad Vami, če ne odpustite. Tako Vam bodo zagodli — kot niso zagodli je nikdar.«

Njima v odgovor velel po svoji navadi je šolnik:

»Kar nič ne strašita me, zares sem zelo radoveden, s čim bi me mogli še bolj razdražiti, kot ste že prej me. Vidite, saj ne koristite vam nič, da tako govorite, vsaka stvar meje ima, tudi jaz, to zapomni si vsakdo; jaz na stališču stojim, da vsi razgrajachi, kalilci, ki mi ne dajo miru, če kaj novega rad bi povedal, da od teh nihče ne zna — in to-le v srcu sem sklenil: Jutri bom grajal vse razgrajache, nikogar izvzemši — —»

Starček na mah je utihnil, ker Lederer držal je v desni grozno pištolo namerjeno nanj, na gospoda šolnika.

»Lederer, kaj pa počenjaš?« je vzkliknil prestrašeno starček.

»Spravi brž h kraju ta top — resnično, ti grozen si dečko!

Grajan prav nihče ne bo, razume se — to je naravno!« Ta pa odvrne na to in reče krilate besede:

»To je samo za strah, ni treba prav nič se Vam bati, ampak hvaležni smo Vam, ker imenovan ne bo nihče. Pojdi, Jeiteles, zdaj lahko greva, nihče ne bo grajan, no, saj vedno sem pravil, da plemenit je profesor!«

Jeiteles pa mu odvrne in reče krilate besede, glavo je nagnil naprej, da nihče besed bi ne slišal:

»Ali sem ga dobil v precep, to ti je plašljivec!«

Usedla sta se smeje, a Meyer takole začel je:

»S takim prostaštvom začeli ste z mano — no res, prav izvrstno, to je način, da se spravite z mano — zadeli ste pravo, vse vas bom vpisal in prav nikomur ne bom prikazeval! Lederer, pridi ven, zdaj rad bi že vendar poskusil kaznovati te, tukaj ostaneš do konca leta!«

Rekel je, Lederer pa odšel je, besedi poslušen, kajti v načrtu imel je, da zunaj nemir bo povzročal. V srcu že spletel je vse; pa drugače je hotel Kronides. Kajti, ko drugi junaki začuli so govor grozilni, zolč jim močno je pripono napel in vsi so začeli grozno tuliti in vpiti — to prav čudovito so znali.

»Hahaha, le še krepko dajte — prav nič nimam proti, eno pa vendar želel bi si zdaj, da ravnatelj bi vstopil. Precej povedal bi mu, kakovo je vaše vedenje.«

X. spev.

ΑΙΠΕΚΤΩΡΕΛΑ. — DIREKTORJEV OBISK.

Ni še krilata beseda ušla mu iz zobne ograje, ko je ravnatelj že vstopil, preplašil se stari je Meyer in kakor mož, ki modrasa je ugledal, se z grozo je zganil,

skočil je kvišku in z negotovo nogo je omahnil tja do katedra nazaj, držeč se za podij lesen.

Hitro vsi hkratu v klopek so šinili kvišku dijaki, dokler ravnatelj ni znamenja dal, da spet sedejo lahko. Naglo so z gromkim bobnenjem sedala na sedeže pala.

»Nič se ne dajte motiti,« začel je ravnatelj svoj govor, »le še dalje sprašujte, kolega, če Vam je po godu — ali ste morda predavali, ko sem vstopil v dvorano?

se je pobahal, da reši vprašanje s svojim aparatom. Naredil je celo vrsto fotografij in res se je pokazalo, da se v danem trenutku žival čisto nič ne dotika tal. Da bi mogel pojasniti to dejstvo na projekcijski plošči, je postavil Muybridge pripravo, ki jo je imenoval »zoopraksiskop«. Vsa podoba je, da je ta stroj prednik današnjemu kinu.

Cr.

Virgilijeva 2000 letnica.

Pomotoma so jo obhajali že lani, v resnici se je dovršila šele to jesen. V romanskih deželah se je dosti pisalo o tem latinskem pesniku. Zadnje večje delo o njem pa je priobčil te dni v Parizu 22letni Robert Brasillach, urednik književnega lista pri dnevniku *l'Action Française*. Spričo njegove mladosti ni čudno, če »Présence de Virgile« kaže marsikaj prenegljenega in nedonošenega, vendar na splošno se obširni spis ponaša z živahnim pripovedovanjem. Brasillach je poudaril pri avtorju Eneide te-le trajne poteze: njegovo ljubezen do živali, smisel za zvezo z rodno grudo, globoko pojmovanje reda, čuvstvo za veličino.

Cr.

Filatelija in šola.

Kakor imajo igre vedno svoj čas, tako je tudi z raznimi zanimanji dijaštva. Zdaj se navduši za to, zdaj za ono. Eno takih zanimanj je tudi nabiranje znamk — filatelija. Veselje ima mladina s tem in tudi korist. V šoli se uči v zemljepis in zgodovini spoznavati svet in njegove države in njih zgodovino in velike može, ki so bili pomembni za svoj čas in so utirali pot v prihodnost. Mnogo da šola in mnogo ostane, a če si hoče dijak to svoje znanje trajno utrditi, ni primernejše-

Zunaj sem stal in prišlo na uho mi je grozno kričanje, mislil sem pač, da iz tega razreda ta hrup se razlega. Ali ni bilo tako, kolega? Kdo zvrk je nemiru? Bržkone Lederer, ki ste za kazen ga stati poslali!« Ta je v odgovor velel in rekel krilate besede: »Bog obvaruj, pri meni kaj takega pač ni mogoče, rad bi poznal ga, ki drznil bi se pouk mi motiti! Tiho ko v grobu je vedno pri meni — o, to se razume! Hrup tu poleg je bil — tu nihče ni črnil besede. Lederer pa zato tu stoji, ker sem ven ga poklical, da bi ga vprašal — to vam je vendar prav priden dečko.« »Ne,« je zavrnil ga Brum, »in prosim Vas, zdaj ga vprašajte.«

Starček je slušal nerad in v srcu je tehtal vprašanje; končno ga vendar je vprašal z zelo prijateljskim glasom: »No, povejte, pri Marathonu — kdo zmagal je tamkaj? Perzijci morda, pa dvomim, ali celo najbrž Grki!« Lederer, bedni junak, pa stal je pred tablo brez misli in prav hitro mu hrabro srce je zdrknilo v hlače. Končno pa vendar je bleknil: »Tam zmagali so

Perzijani!« »Ne,« zavrne ga Meyer, »to zdi se mi, ni čisto točno.« »Torej, pa Grki!« brž Lederer zine. — »Tako je, moj dragi.

Če mi tvarina je znana, povem pač, da bili so Grki. Vidite, saj vendar znate — je dobro, se vsedete lahko. Doležal, pridite ven!« Ta se zbal je in slušal besedo. Meyer pa v duši je s strahom zaslutil njegovo neznanje in je premišljal v obistih, potem pa brž tole mu rekel: »Doležal, Vam je slabo — kaj ne — kar ven lahko greste.«

Proti ravnatelju rekel je še te krilate besede: »To je vročina — no da, naravno — slaboten je dečko.« Ta pa je vendar resnico spoznal s hudomušnim nasmehom,

Doležal debel je bil in ni slaboten bil dečko. Vendar ni rekel besede, skrivnost je v prsih ohranil, ampak za kljuko prijel je in smuknil je brž skozi vrata. Hitro vsi hkratu v klopeh so šinili kvišku dijaki — mirno so stali za hip, nato pa spet so se usedli. Naglo so z gromkim bobnenjem sedala na sedeže pala.

ga sredstva, nego — filatelija. Mimogrede dobi nabiralec znamke iz vseh krajev sveta in ako mu je izginila pokrajina, država iz spomina, si jo poišče v atlantu. Znamke predstavljajo vladarje — spozna jih in izve, kake vrste država je ta ali ona, druge znamke kažejo pokrajine in njihova znamenita mesta, spomenike itd. — ob njih spet dobi nabiralec nazorno sliko krajev, ki si jih sicer ni mogel predstavljati. In potem spet pomembni može! Ali nisi že videl znak s Cezarjem, Avgustom itd., s sv. Franciškom Asiškim, sv. Antonom, sv. Vavclavom, ali z Dantejem, Byronom, Ibsenom, Camoesom, Goethejem, Slovackim, Dürerjem, Beethovnom, Chopinom, Voltom, Pasteurjem, Huygensom itd., itd. — Ob vsem tem pa se še seznanj s tujimi jeziki — neznanje sicer, a vendar! Tako vidimo, da je filatelija lahko v tesni zvezi s šolo, saj seznanja nabiralca z zgodovino, zemljepisom, narodopisom, prirodopisom, literaturo, umetnostjo in še z narodnim gospodarstvom, ki pride včasih na znamkah tudi do izraza.

Crassus / Nugae latinae.

Quaestio haud ardua.

Quid significaturus fui, cum nuperrime ad professorem quendam Americanum litteras dedissem incipiens ab hocce hexametro: Mitto tibi nAVEm puppi proraque carentem?

Enuntiationes ambiguae.

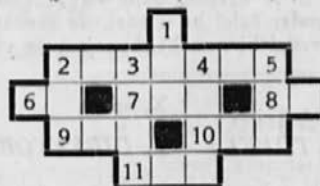
Ecce tibi duae sententiae latinae, quae mutatis mutandis slovenae esse possunt: 1) Si pares, Serapis. (Ista cancrina est.) 2) Marti nova manda de bello praedae.

Aenigma.

Quaere quinque monosyllaba quae sunt: cum a nummus, cum e indicativus et imperativus, cum i pronomen, cum o aut res dura aut cava, cum u dimidius usus.

Križaljka.

(Jože Zdolanji, Kočevje.)

Vodoravno: 2. plod, 6. grška boginja, 7. pesnitev, 8. mera, 9. množica, 10. kemična spojina, 11. plačilo.

Navpično: 1. grški bog, 2. nevarnost na morju, 3. ptica roparica, 4. tlačeno ljudstvo, 5. posoda.

Rešitev in imena reševalcev prihodnjič.

Rešitev križaljke. Expleti clatri: 1. solos, 2. alala, 3. subus, 4. inani, 5. sucus, 6. arura, 7. sumus.

Rešil ni nihče.

KNJIGARNA

NOVA ZALOŽBA

TRGOVINA S PISARNIŠKIMI POTREBŠČINAMI

R. Z. Z. O. Z.

LJUBLJANA

NA KONGRESNEM TRGU

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte i. t. d.

Kdor kupi za 100 — Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj, (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

Najstarejša knjigarna Jugoslavije!
Ustanovljena leta 1782.

KLEINMAYR & BAMBERG

LJUBLJANA

Miklošičeva cesta 16

Telefon 31-33

Največja zaloga tu- in inozemskih knjig in časopisov, muzikalij (not) za vse instrumente, ki jih potrebujete in si jih želite: učne in leposlovne, mladinske, znanstvene itd., knjige v slovenskem, nemškem, francoskem, angleškem in vsakem drugem jeziku. — Originale in prevode grških in latinskih klasikov, enako tudi kompletno „Reclams-Universal-Bibliothek“, „Miniaturl-Bibliothek“ in „Sammlung Goeschen“, športno in šahovsko literaturo itd., kakor tudi vse pisarniške potrebščine.

Torej ne pozabite knjigarne Kleinmayr & Bamberg
Ljubljana, Miklošičeva cesta 16

Za nakup šolskih in tehničnih
potrebščin se priporoča
trgovina s papirjem

M. TIČAR
LJUBLJANA

Obvestila.

Uprava Mentorja opozarja vse, ki bi si radi naročili prejšnje letnike, da jih ima še nekaj v zalogi. Letnik 1927/28 (četrti številka manjka) Din 9.—, letnik 1928/29 (celoten) Din 30.—, letnik 1929/30 (celoten) Din 30.—. Tudi lanski letnik, ki je nepopoln, se še dobi.

Poverjenike prosimo, da bi se kakor prošla leta zavzeli za Mentorja ter mu pridobili čim več novih naročnikov, da se bo mogel še bolj razviti. Uredništvo in uprava se bosta potrudila, da bo list ustrezal in nudil naročnikom od številke do številke lepo opremljen izbrano in koristno čtivo. Prosimo tudi, da bi zamudniki čimprej poravnali zaostalo naročnino!

*Kdor kupuje
knjige
gre v
Jugoslovansko
knjigarno
v Ljubljani*

Zahtevajte prospekte!

Zbirke žepnih slovarjev in učbenikov / Leposlovne knjižnice / Ljudske knjižnice / Zbirke domačih pisateljev / Zbirke mladinskih spisov / Zbirke „Kosmos“ / Možnost mesečnega plačevanja /

Naročniki knjižnih zbirke uživajo 25% popusta pri nakupu drugih knjig iz naše založbe (izvz. šolskih)

**LJUDSKA
POSOJILNICA**

REG. ZADRUGA Z NEOMEJ. ZAVEZO

V LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkvijo, v lastni palači, zidani še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposestvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomejenim jamstvom za vloge vsi člani s svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din

**Trgovske knjige
in šolski zvezki!**

Vedno v zalogi:
glavne knjige, ameriški
journali, štrance, spominke
knjige, bloki, mape
i. t. d.

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA
FLORIJANSKA UL. ŠT. 14

Knjigoveznica, industrija
šolskih zvezkov in
trgovskih knjig.

**T
I
SLOVENIJA
K
A
R
N
A**

TELEFON 27-55

**DRUŽBA Z OMEJENO ZAVEZO
V LJUBLJANI, WOLFOVA ULICA 1**

*Izvršuje vsa v tiskarsko
stroko spadajoča dela
po zmernih cenah.*

*Časopisi, knjige, revije,
brošure, vabila, letaki,
plakati i. t. d.*

*Zaloga beležnih in
stenskih koledarjev.*